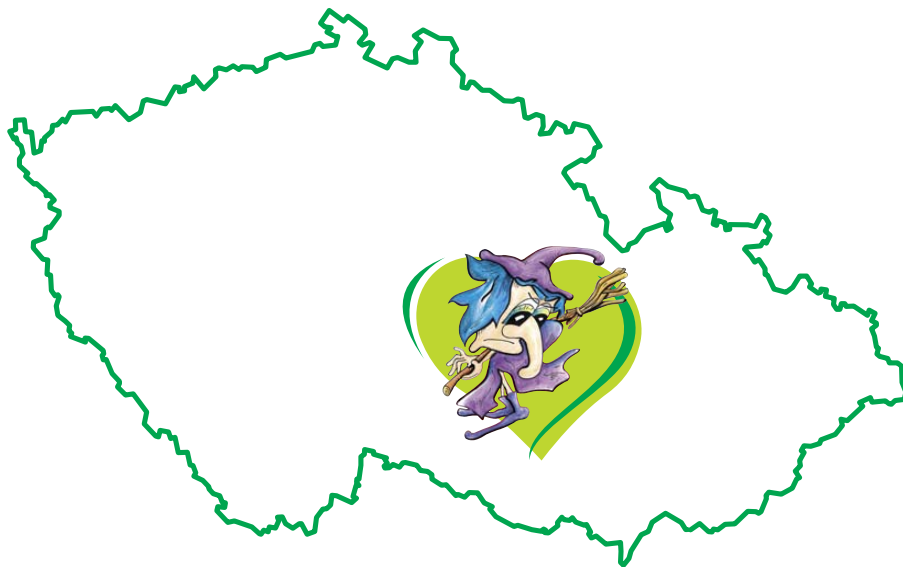

Poznejte zelené srdce Česka

Pověsti a pohádky
ze Žďárských vrchů

O projektu

Záměrem projektu je přiblížit návštěvníkům, turistům a samotným občanům území CHKO Žďárské vrchy, kterému je přezdíváno „Zelené srdce Česka“. Kniha pověstí, pohádek a tradovaných příběhů z regionu Žďárských vrchů zavede zejména dětské čtenáře na mnohá zajímavá a tajemná místa. Zapojením rodičů a dětí do velké putovní hry **„Poznejte zelené srdce Česka“** chceme motivovat rodiny k hlubšímu poznávání regionu Žďárských vrchů.

Pro zpracování pověstí a pohádek byly použity více nebo méně známé příběhy, tradované v oblasti Žďárských vrchů.

K inspiraci sloužily archivy jednotlivých obcí, záznamy již literárně převyprávěných pověstí z minulého století, ale i příběhy odposlouchané pamětníky nebo jen historická fakta. V našich pohádkách a pověstech tedy nehledejte vždy pravdivý příběh a nechte se nést na vlně barevného snění.

Pověsti a pohádky z území Místní akční skupiny Havlíčkův kraj převyprávěl Jiří Slavík
Pověsti a pohádky z území Místní akční skupiny Hlinecko převyprávěla Tereza Ondráčková
Ilustrovala Iva Hauptmanová
Grafickou přípravu a tisk zajistila Grafies, a.s.
Vydáno v roce 2015

Projekt „Poznejte zelené srdce Česka“

je spolufinancován Evropskou unií z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova
v rámci osy IV LEADER, opatření IV. 2.1 Realizace projektů spolupráce
Programu rozvoje venkova ČR

MAS Havlíčkův kraj, o.p.s.

PROGRAM ROZVOJE VENKOVA

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova: Evropa investuje do venkovských oblastí

Milovské Perničky

Severovýchodně od Křižánek ukrývá les skupinu mohutných skalních útvarů, mezi kterými prochází lesní cesta. Lidé těmto vyvýšeným skalám, připomínajícím z dálky rozlehlou hradní zříceninu, odpradáвна říkali Milovské nebo také Velké Perničky. Jak místo v lese ke svému zvláštnímu názvu přišlo, už ale bohužel nikdo neví. Kolemjdoucím snad mohou jednotlivé oblé

části skalnatých bloků připadat jako obří zkamenělé perníčky, pečlivě naskládané na sebe. Jako „perníkáři“ však bývali lidově označováni také uhlíři, pracující kdysi hojně ve zdejších lesích.

Každé skalisko Milovských Perníček má své vlastní jméno. Nejvyšší skála se nazývá Poradní, následuje Supí hlava, Smrková věž a pod cestou ve svahu se tyčí Cestář a Mohyla. To nejzajímavější překvapení, opředené mnoha pověstmi, se však nachází na vrcholcích skal. Jsou to nepřiliš hluboké kruhové a oválné prohlubně, jakési skalní mísy. Dle vyprávění byly v dávných pohanských dobách vršky těchto skalisek zasvěceny mocnému Perunovi, bohu bouře, hromu a blesku. Kamenné mísy prý mívaly kultovní funkci coby obětní nádoby. Později lidé posvátným skalám říkali zkomoleně Pernov a odtud už byl jen krůček k dnešním Perníčkám.

Jiné pověsti hovoří o tom, jak vrcholy skalisek hostily čarodějnické reje. Divé ženy na nich k večeru zakládaly ohně, viditelné až do rozednění široko daleko do kraje. Po deštích prý čarodějnice věštily ze zatopených prohlubní, v nichž se za jasných nocí zrcadlily hvězdy a měsíc. Na kamenech po nich dodnes zůstaly magické značky a nápisy.

Další vyprávění zase popisují, jak skalní mísy a vpadlé jamky sloužily během ohrožení k snadnějšímu zapalování velkých varovných ohňů při zemské hranici mezi Čechami a Moravou nebo jak se za třicetileté války ukrývali ve skalách obyvatelé z okolí před vojskem. V kamenných prohlubních si drtili zachráněné obilí, kmín a mák. Je zajímavé, že právě tomuto účelu běžně sloužily nádoby zvané pernice, což je slovo velmi blízké našim Perníčkám.

O zakopané cikánce

V údolí kolem protékající Svratky se uprostřed lesů mezi Cikhájem a Herálcem nacházejí louky zvané Pihovina. Po staletí zde alespoň jednou do roka tábořili celým královstvím putující cikáni, kteří měli od rychtářů zákaz nocovat v okolních obcích. Jednou se v těchto místech na několik dnů usadila kočovná skupinka, opatrující ve svém středu starou stoosmiletou

kartářku Danielku. Chromá a poloslepá bába v požehnaném věku cestovala zásadně jen na nosítkách, obklopena svými nejbližšími. Neuplynula hodina, aby si spokojeně nezabafala ze své oblíbené dýmky. Bílé vlasy jí při tom, stejně jako k nebi stoupající kouř, poletovaly sem a tam nad temnými a jako hrob tajemnými očima.

Bylo to právě během zastavení v Pihovinách, kdy zcela nečekaně promluvila k celé tlupě: „Chtěla bych již zemřít, ale nemohu. Nic mě už na tomto světě netěší, všechno už jsem poznala a zažila. Pomoci vám v ničem také nemohu a jen vás zdržuji na dalekých cestách. Protože jsem na této louce spatřila před sto osmi lety světlo světa, chci tady tentokrát zůstat. Prosím, dnes mi vykopete hluboký hrob, dáte mi míšek s tabákem a křesadlo s hubkou do kapsáře a pochováte mě i s mými nosidly!“

Cikáni se upřímných a důvěrných vět staré Danielky vyděsili. Začali hlasitě plakat. Bába jim sice překázela, ale v životě by je nenapadlo se jí takovým způsobem zbavit. Naopak, byli dokonce pyšní, že tak dlouho žije. Kdyby i nadále v takovém věku hádala z ruky, vydělala by za jediný den pro všechny, je přece zkušená a všechno ví.

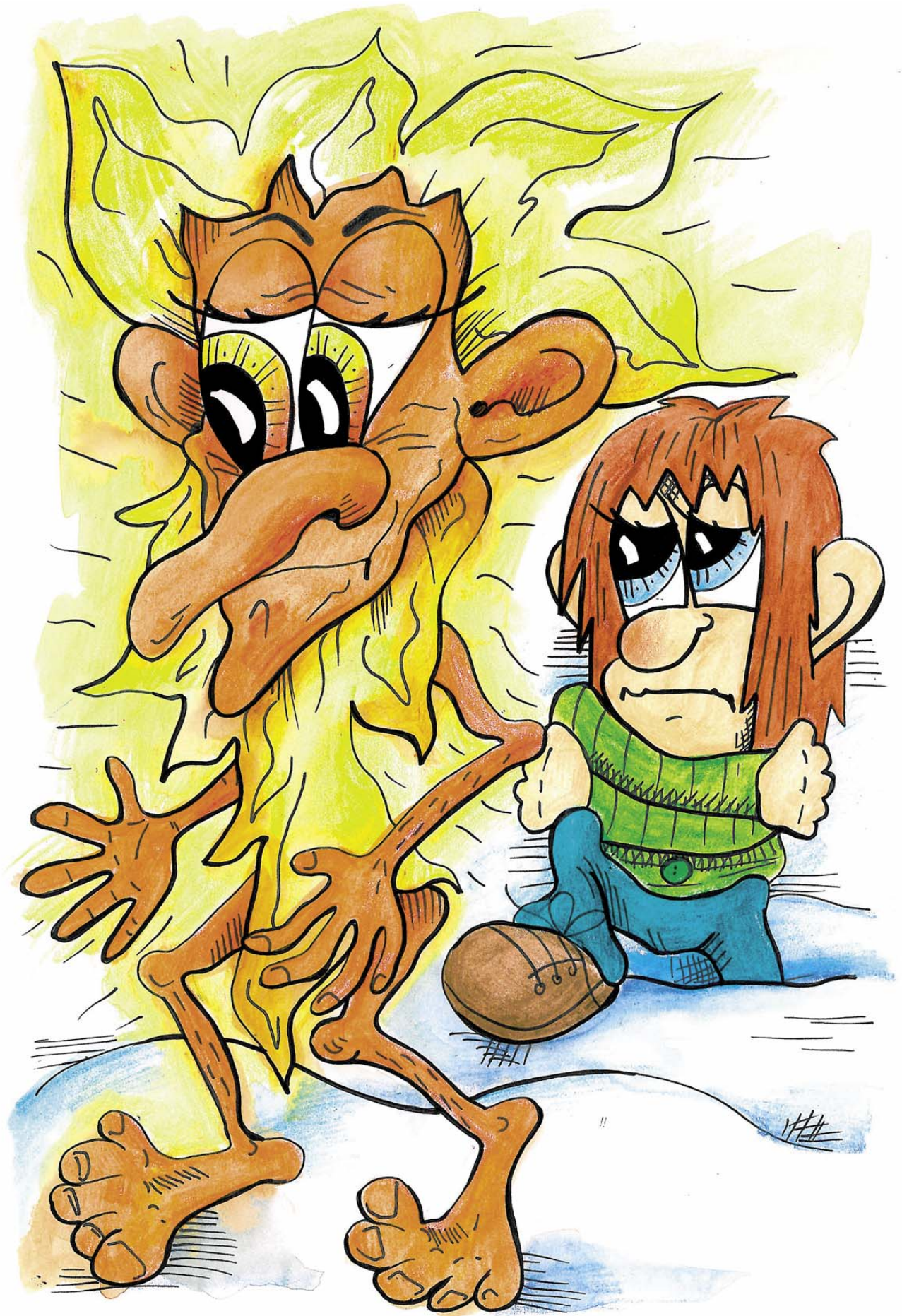
Až když Danielka shromážděným druhům pohrozila prokletím, nezbývalo, než jí v posledním přání vyhovět. Vykopali tedy hlubokou jámu a za zpěvu smutných, ale krásných cikánských melodií do ní bábu i s nosítky, tabákem a dýmkou uložili. Upravili nad ní strop ze smrkových kulánů a ten pak zasypali hlínou. Stará kartářka si pod ním radostně polehávala, usmívala se a kouřila. Tak ji všichni přítomní viděli naposledy.

Lidé z okolí se o podivném pohřbu dozvěděli od cikánů napřesrok. Za více než sto let se však nikdo hrobu na Pihovině nedotkl, a tak je klidně možné, že je čarodějná Danielka pod zemí dosud živa a v klidu si tam dál pokuřuje. Ještě dnes si místní vpravo od cesty ukazují na vyvýšeninu u lesa, kde stará cikánka údajně odpočívá.

Ohnivý muž

Jedné zimy, zrovna když byl advent, šel Jíra, který pracoval na statku jako nádeník, navštívit svou rodinu ve Vortové. V chaloupce bylo teplo, dostal večeři, a dokonce i výslužku do rance. Komu by se chtělo opustit tak přívětivou společnost, brodit se domů závějemi a zápolit cestou s mrazivým větrem. A protože se zapovídal, když se vydával na cestu, bylo již šero a slunce zapadalo za obzor.

Jíra chtěl být co nejdříve doma, proto si řekl, že půjde zkratkou přes les. Stačí jít pořád rovně a dojde ke statku, říkal si. Než se však nadál, byla tma jako v pytli. Zasněžené koruny stromů nepropouštěly měsíční svit, proto nebylo divu, že Jíra zbloudil z cesty. Hodnou chvíli mu trvalo, než si toho v té temnotě vůbec všiml. A pak už bylo pozdě. Nevěděl, kde je, na kterou stranu se má vydat, a neviděl ani na hvězdy, podle kterých by mohl najít správný směr. Zmateně bloudil mezi stromy, chvíli šel na tuhle stranu, chvíli zase na druhou. Boty měl promočené a zmrzlý byl až na kost. A zrovna ve chvíli, kdy začal ztrácet poslední naději, zahlédl v dálce mezi stromy záři.

Jíra se k ní hned rozeběhl. Sebral všechny síly a upaloval, jak jen mohl. Když však dorazil k tomu světlu, nemohl uvěřit vlastním očím. Stálo před ním dva metry vysoké chlapisko, celé tělo v plamenech. Byl to ohnivý muž. Upřel své oči, černé jako uhel, na Jíru. Ten stál, nedutaje, a netušil, co se bude dít. Nakonec se k němu chlap otočil zády a rázným krokem se vydal do černého lesa.

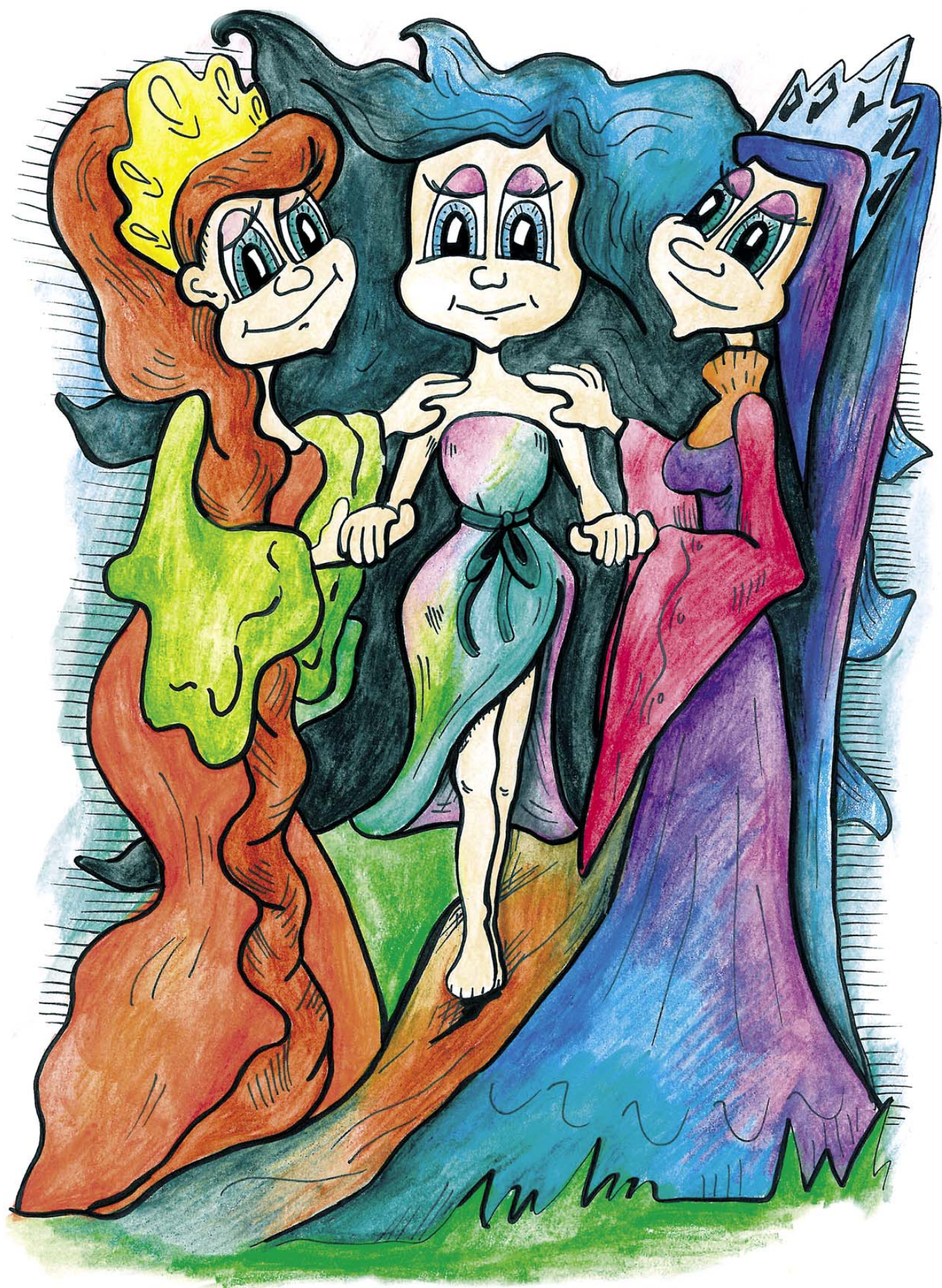
Jíra se vydal za ním. Sám by v lese umrzl, a tak doufal, že ho ohnivý muž zavede někam, odkud již bude znát cestu. Brodil se za ním sněhem, choulil se pod kabát a byl rád, že mu svým ohnivým tělem alespoň svítí na cestu. Postupně začaly stromy řádnout, přešli i přes několik mýtin, až les skončil úplně. Ohnivý muž však šel stále dál, až zavedl Jíru ke statku, kde sloužil. Mladý nádeník byl šťastný, že ho ten podivný přízrak dovedl domů a z celého srdce mu poděkoval: „Pánbůh ti to zaplať, dra-

hý muži!“ Na tváři v plamenech se objevil úsměv a odpověděl: „Na to jsem čekal tři sta let.“ Hned nato zmizel, jako kdybys lusknul prstem. Konečně byl osvobozen.

O putování řeky Svratky

Pramen Svratky vyvěrá na zemský povrch v překrásném lesním prostředí poblíž Žákovy hory. Budoucí řeka se na svět rodí pod starým křivým javorem jako dítě půvabné víly rusalky. Malá drobná dívka má alabastrově bílé údy, husté tmavé vlasy a velké, černé, do zelena se měnící oči. Dospívá tiše a bez povšimnutí na dně studánky, kde si pohrává se zrnky písku, žabkami

a vodním hmyzem. Stále častěji však toužebně upírá zrak skrze jemně zčeřenou hladinu k obrovským a majestátním stromům okolního lesa. Pomalu se odcizuje mateřskému klínu rodné studánky, aby se jednoho dne vydala samotná a ve vší kráse na dalekou pouť dosud nepoznaným krajem.

Ještě docela neopustí milované hvozdy, když se během svého putování setká s dvěma okouzujícími ženami, které ji očekávají na černém kameni v nádherných róbách. Jedna z nich je pyšná, ale krásná královna Čechie, druhá je sličnou snivou kněžnou Moravěnkou. Obě ji berou do své ochrany a doprovázejí ji pod vysokými stráněmi porostlými jedlemi, buky a smrky až k rozhraní Čech a Moravy. Zde by si ji chtěla každá z žen odvést s sebou. Svratka se nakonec rozhodne zůstat při Moravěnce. Smutná Čechie se s mladou dívkou rozloučí a předpoví jí osu cesty až do chvíle, kdy zemře touhou po svěžím rodném hvozdu, opuštěná a bezejmenná.

Moravěnka si zarmoucenou rusalku odvádí k polední straně a šeptá jí laskavá a něžná slova na utěšenou. Svratka se ještě chvíli ohlíží po královně Čechii, ale brzy se už kochá kouzelnými údolími a táhlými stráněmi. Jindy křehká a zasněná dívka nyní hrdě protéká kamenům a všem překážkám navzdory. Proroctví se ale přece jen naplňuje, když dospělá řeka navždy opouští svá oblíbená skaliska a kopce. Její pružné údy v nové krajině pomalu vadnou a temné proudy dlouhých vlasů světlají. Roztoužené srdce stárnoucí Svratky skličuje tesknost po domově, křivém javoru, skalních skřítcích a lesních vílách. U řeky Dyje pak její

blýskavé, černé, do zelena se měnící oči zhasínají v náručí vyvolené družky Moravěnky.

Rusalky Svratky, přezdívané někdy Švarcavou, již není více.

Čerti na Karlštejně

Návrší nad Svratkou zdobí bývalý lovecký zámek hraběte Filipa Kinského. Říká se, že dešťová voda, stékající po vysoké mansardové střeše hlavní budovy, odtéká z její severní strany do vzdáleného Severního moře a z protilehlé strany do moře Černého. Je pochopitelné, že vodu při jejím dalekém putování nejdříve sbírají lesní potůčky, potoky a nakonec řeky, které tím směrem

utíkají. Kdysi se zde konaly slavné hony a velmi krásná byla i zdejší jelení obora. Když už však byl hrabě starý a nemocný pán, chátrající zámček na kopci osiřel a do jeho zdí se prý na čas nastěhovali čerti.

Nikým nezvaní správci si v rozlehlém domě dělali, co chtěli. Ve slavnostním sále a přilehlých pokojích pořádali bujaré hody, při nichž se hojně jedlo, pilo a tancovalo. Chodby loveckého zámku sloužily čertům jako kuželková dráha. Šestispřežení černých hřebců k večeru přivázelo a před svítáním zase odváželo nové a nové hosty. Nejen Svrateckým se tenkrát těžko usínalo a lidé si ještě dlouho poté vypravovali, jak okolní hluboké lesy přenášely divoký povyk a pekelnou muziku ozvěnou do celého kraje. Také v neděli a ve sváteční dny býval Karlštejn zahalen štiplavým kouřem a čerti si nedali pokoj. Do blízkosti zámčku se nikdo neodvažoval. Pole a louky v jeho sousedství dokonce místní sedláci a chalupníci raději přestali obhospodařovat, než aby riskovali život. Přece se však v údolí našel jeden zvědavý dobrodruh, který se za čerty na kopec vydal a rozhodl se je odtamtud vyhnat.

Byl to mladý uhlíř Matěj z osady Cikánka, jenž vyráběl v kruhových milířích nedaleko řeky Svatky dřevěné uhlí. Na Karlštejn vyrazil ráno, kdy většina čertů po prohýřené noci odpočívala. Ačkoliv byl chlap jako hora, podařilo se mu zcela nepozorovaně vejít kovanou bránou až na zámecký dvůr. Odtud se tiše propířil k pootevřeným vstupním dveřím a svíraje v ruce dlouhý formanský bič, vtrhl v bojovném odhodlání dovnitř. Jaké to bylo pro něho překvapení, když ani zde nikoho nespatriil. Namísto tlupy čertů před ním ležely pouze části rozlámaného nábytku,

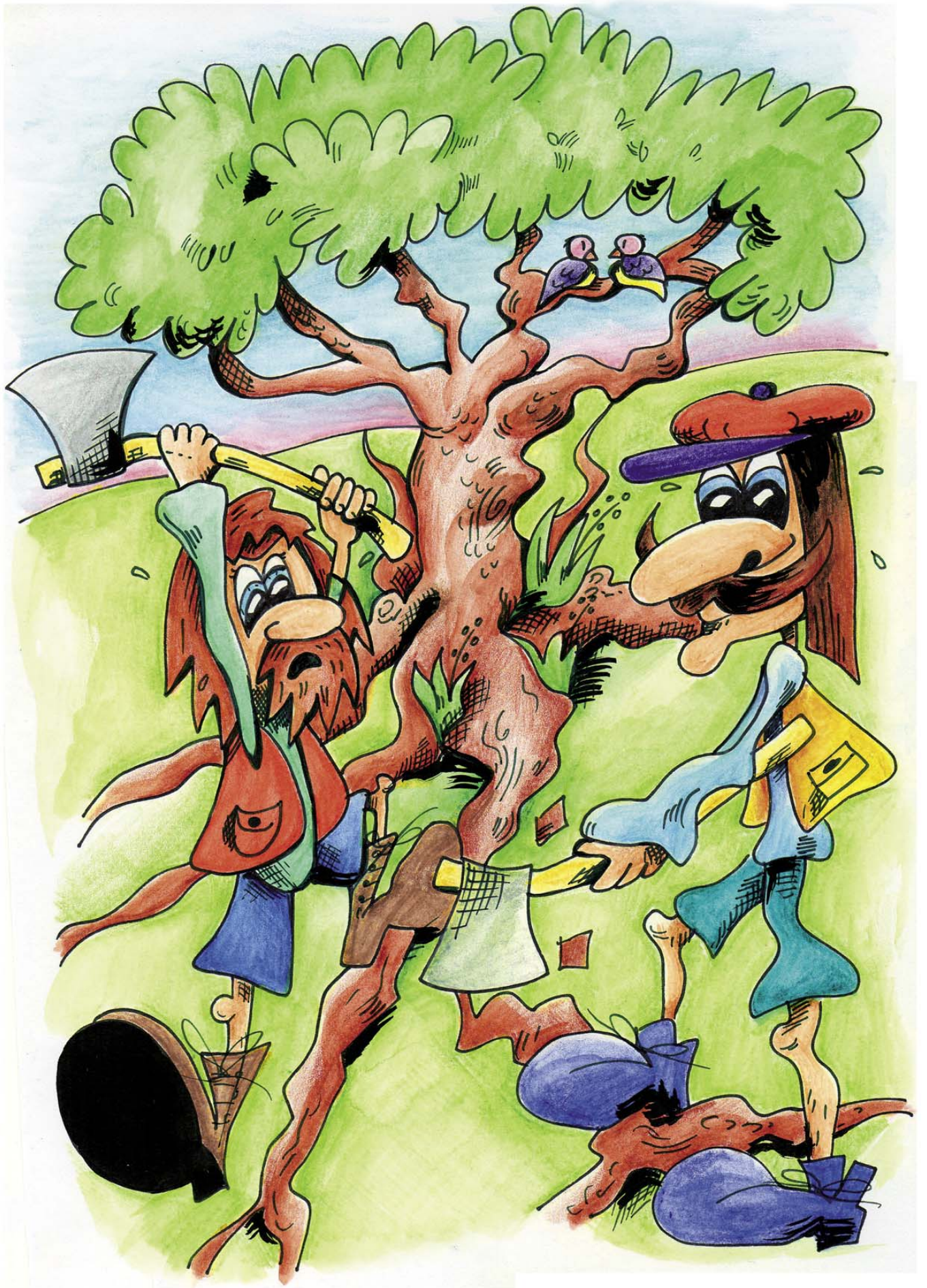
zbytky rozšlapaných jídel a střepy dopitých číší. Vystoupal proto po schodišti do patra, odkud se ozývalo děsivé mnohohlasné chrápání. Všechna okna zde byla zatemněna a jen místy ještě dohořival nějaký ten zažehnutý svícen. Matěj se zastavil u dvoukřídlých dveří do hodovního sálu, zastrčil si bič zezadu za kalhoty a sklonil se ke klíčové dírce. V místnosti uviděl protáhlý stůl plný nedojedených dobrot a kolem něho i pod ním tvrdě podřimující pekelníky. Jeden z nich na stole chlupatými prsty přidržoval nablýskanou kuželkovou kouli, když v tom sebou ve spánku nečekaně škubl a těžká koule mu dopadla přímo na kopyto. Čert hlasitě zařval a Matěj se tak strašně lekl, že padl celou vahou těla na dveře a ty se rázem otevřely.

Jakmile se vysoký urostlý mladík s tváří od uhlí a bičem u pasu objevil ve dveřích, spletli si ho vyděšení čerti s rozzlobeným Luciferem a začali před ním prchat do všech směrů. Než se Matěj stačil vzpamatovat, byl už Karlštejn od všech pekelníků prázdný. Ve spěchu tu po nich zůstala ležet jen jedna hrací kuželka, kterou si uhlíř přinesl jako důkaz svého vítězství domů. To byla radostná odměna, když pak v chalupě zjistil, že to není jen tak obyčejná kuželka, ale je zhotovena z ryzího zlata!

O jasanu s nejdelšími kořeny na světě

V dobách dávno minulých, když v lesech ještě žili hejkalové, ve starých zříceninách strašili duchové a hrozivá polednice děsila děti, v těch těžkých časech uhodilo na Hlinecko veliké sucho. V poledne se horký vzduch tetelil nad cestami a žár byl tak spalující, že na slunkku nebylo k vydržení. Půda byla vyprahlá, potoky vyschlé a v rybnících kapři lekali horkem.

A protože ve studních nebylo ani kapičky, na Františkách si umanuli, že se vydají hledat vodu. Netrvalo jim to dlouho a narazili na místo pod obrovitým jasanem, které se zdálo na vodu hojné a jako stvořené pro studnu. Avšak v jejím postavení jim překážely mohutné kořeny, které vzdouvaly hlínu, kam až lidské oko dohlédlo.

A tak se padesát nejurostlejších františských dělníků jalo kořeny starého jasanu vykopat. Každý se chopil jednoho. Ze všech se v tom horku jenom lilo, třísky létaly, dřevo pod náporem seker sténalo a vzduchem se vznášela těžká vůně smůly. A jak si každý dělník hleděl svého kořene, vzdalovali se kmenu a jeden druhému pomalu mizeli z očí.

Když dělníci večer nepřišli domů, šly je jejich ženy hledat k jasanu. U něj však jen pusto, prázdno. Všichni ale věděli, jak daleko se kořeny rozléhají a že to dá spoustu práce, než je všechny vykopou, a tak se ženy navzájem ujistily, že jsou jejich milovaní v pořádku. Bylo tomu však již několik dní a i ostatní františští začali mít o ně strach, a vydali se je tedy hledat. V okolních lesích a polích však nepotkali ani živáčka. A tak to šlo po několik dní. Nakonec byli po celém kraji rozesláni poslové, kteří měli ztracené dělníky najít, ale ani oni se ne a ne vrátit s dobrou zprávou.

A nakonec přece se po několika dlouhých dnech prvý posel vrátil! Jednoho z dělníků našel předaleko, až u Humperek, kde stále bušil do kořene, který ho zavedl až sem. Dalšího dne objevil se druhý posel, který našel jiného zmizelého dělníka u Poličky, třetí zase nad Žďárcem. Mohutné kořeny jasanu se táhly přes celé východní Čechy až na Moravu a možná ještě dál. A když

františští dělníci vykopali celý obrovitý kořen, vrátili se do své vesnice, kde je všichni radostně přivítali. Nakonec se sešli u toho starého jasanu, kde svým ženám a dětem ukazovali měšce se zlatavými dukáty, perly a hrnce s poklady, které při té práci našli v kořenech stromu.

O původu krounského kostela

Kdysi dávno, když místo Krouny byl jen temný čachnovský hvozd, ve kterém žila divoká zvěř a rostly dvoustleté duby, náležely tyto končiny pod správu pána rychmburského. Ten sem rád jezdil na lov se svou velikou družinou. Jednou se však od ní odloučil a zbloudil v lesních houštinách. Padla tmavá noc, a proto ho družina nemohla hledati.

Pána samotného dovedly cestičky lesní zvěře ke kopečku pod starým bukem, kde se rozhodl přenocovat, neboť věděl, že beze světla by jen zašel hlouběji do lesa. Vzácný lovec uleh na měkký mech a usnul, vyčerpaný po dlouhém bloudění. Zdály se mu však podivné sny.

Před očima se mu objevil jasně ozářený jezdec na statném běloušovi. Po něm se však sápe obrovitý drak. Pařáty se ho snažil uchopit, ohněm na uhel spálit, ale jezdec se mu vždy mrštně uhnul. Nakonec zabodl drakovi přímo do srdce veliké stříbrné kopí. Poté se sklonil k lovcovi a jasně mu řekl: „Tím směrem dej se, synu můj, aby ses zpět dostal k milým svým.“ Na to se hradní pán probudil.

To archanděl Michael mi poradil cestu, řekl si sám pro sebe. Vytáhl tedy zpoza opasku lovecký tesák a vydal se tím směrem, který mu ve snu ukázal. Cestou značil si kůru stromů, aby dokázal přijít zpět na toto místo. Zanedlouho uslyšel již volání druhů a jasné tóny trubek. Byl tedy zachráněn.

Brzy poté se vrátil zpět na toto místo. Přivedl s sebou zdatného tesaře a přikázal mu na tomto místě zřídit kapli. O mnoho let později se kolem této kapličky rozrostla celá vesnice. Nechali tuto kapli přestavět na velký zděný kostel a na počest pána rychmburského zavěsili nad oltář veliký obraz archanděla Michaela, jak proráží svým kopím draka.

Dědeček a bludičky

Jeden dědeček si vyšel do Kladna za muzikou. Protože se doma zdržel, vyšel až za tmy. Štráduje si to teda po cestě a najednou vidí, jak uprostřed louky běhají světýlka. Promnul si oči, jestli ho nešálí zrak, ale ty bludičky tam stále byly, třepotaly vzduchem a lítaly všemi směry.

Dědeček věděl, co všechno se o těch divných světýlkách povídá. Že když prý na ně hvízdneš, hned se na tebe sesypou a dupou do tebe, co můžou. Taky se říkalo, že lákají lidi do bažin, kde je pak prý topí. Jenže ho přemohla zvědavost. Dal by v tu chvíli cokoliv, aby se mohl na ty malé ohýnky podívat zblízka. Vydal se tedy přes pole rovnou k nim.

Když došel přímo k nim, hned se okolo něj sesypaly. Nejprve okolo něj jen pokojně kroužily. Vypadaly jako malé lampiónky nebo jasné hvězdičky. Dědeček se na tu nádheru nemohl vynadívát. V tu chvíli mu však začaly přelétávat před nosem. Bludičky se před ním začaly míhat, že z toho měl čáry před očima. Rychleji a rychleji, až z toho byl dědeček celý zmatený. Naštěstí si odpočítal, kolik kroků z cesty mu to k těm podivným stvořením trvalo. Zavřel oči, otočil se na patě a krácel naslepo, dokud se nedopočítal. Když otevřel oči, byla kolem něj jen černočerná tma, světýlka nikde. Když pak došel do hospody, všem tuto příhodu vyprávěl a byl rád, že z toho se zdravím vyvázl.

Čarodějnice a lakomá selka

V Dědové kdysi žila lakotná selka, která toužila po bohatství. Měla věru pod čepicí, provdala se za starého majetného statkáře a brousila si zuby na dědictví. Když však statkář odešel do nebe, odkázal vše svému synu. To selku opravdu rozzuřilo. Rozhodla se ale, že k bohatství přijde jinou cestou.

Když byla malá, slýchávala od babek kořenářek pověry o čarodějnicích. Kdo prý čarodějnici zkrotí, tomu bude po zbytek života sloužit a všechna jeho přání plnit. A tak se lakotná selka roz-

hodla, že si čarodějnice přivolá. Nejprve bylo třeba dát si naostřit plech od ruchadla. Tímto plechem vyříznout kus drnu, zabalit ho do kapesníku, který milující matka sedm dní nosila u srdce, a tento drn pak schovat. Potom za úplňku na filipojakubskou noc vzít svěcenou křidu, meč od kata, drn a udělat okolo sebe tou křidou velké kolo. Kdo stál v tom kole, mohl čarodějnice spatřit a promlouvat k nim.

Selka udělala vše, jak se pravilo. A opravdu, čarodějnice se na jednou před ní objevila! Bylo to podivné stvoření. Shrbená ženština s dlouhým, zahnutým nosem, vlasy černé jak uhel, šaty roztrhané. Seděla na koštěti, se kterým se vznášela ve vzduchu a pohrdavě shlížela dolů na selku.

Ta na ni nejistým hlasem zavolala: „Teď mi budeš sloužit!“ Odpověděl jí jen čarodějky skřehotavý smích. Selka se však stále nevzdávala. „Přines mi horu zlata a drahého kamení nebo tě pošlu zpět do pekel!“ „Dvě stě let jsem čekala, než mě někdo vyvolá zpět, a ty si myslíš, že ti teď budu sloužit?“ zvolala čarodějnice zpět hromovým hlasem.

V tu chvíli vzlétla vysoko k nebi a hned se zase řítila střemhlav dolů. Proletěla těsně nad polem, až ji obilí šlehalo do chodidel. A jak se nějakého stébła dotkla, zčernalo a seschlo. Tu však vyletěla nad Dědovou. Začala kroužit vysoko nad střechami domů a vykřikovala přitom podivná slova. Nad vsí se stáhly mraky, zahřmělo, až se stavení otrásala, blesky začaly protínat oblohu a spustil se hustý déšť. Do toho skučel vítr, ohýbal stromy, až dřevo praskalo. Kočky začaly mňoukat, psi výt a krávy bučely. Čarodějnice litala vzduchem jako smyslů zbavená a smála se

šiléným skřehotavým smíchem. Tu nechala padat kroupy velké jako dlaň, tady nechala do stodoly udeřit blesk, že jí střecha začala hořet. Selka na celé to divadlo jen nevěřicně koukala a sama pro sebe si šeptala: „Co jsem to jen provedla...“

Když tu zvon na kostele v Kameničkách začal odbíjet půlnoc. Čarodějnice se toho zvuku zalekla. Najednou běsnění přestalo. Zdálo se, jako by jí zvon v hlavě zněl tisíckrát hlasitěji. Ruce zabořila do černých vlasů a na tváři se jí objevil křečovitý výraz. Když už se zdálo, že utrpení déle nevydrží, zmizela náhle stejně rychle, jako se objevila.

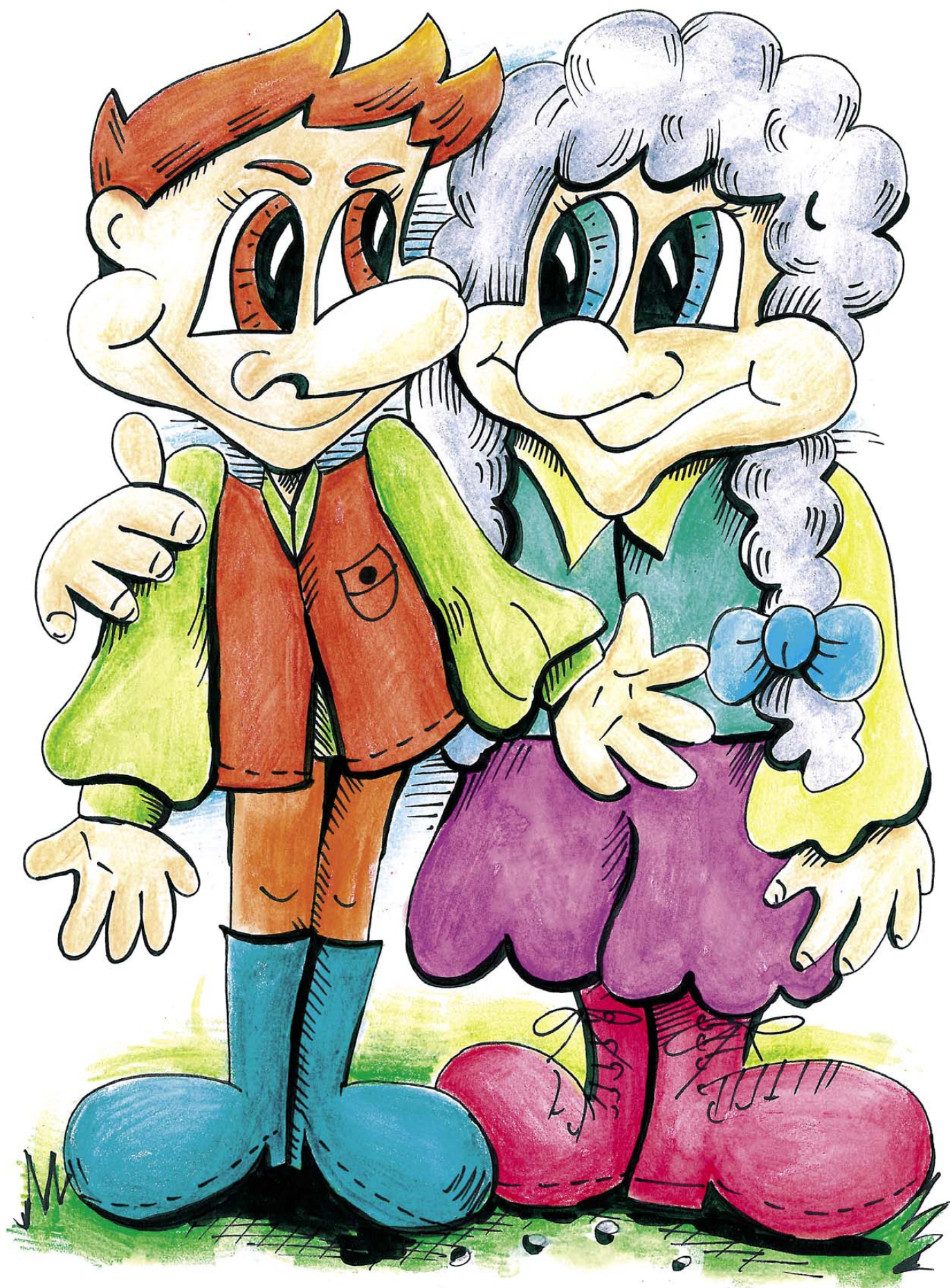
Nad Dědovou zavládl mír a klid. Vše, co čarodějka způsobila, vracelo se nyní do pořádku. Černé obilí na polích opět zezlátlo, stodola, kterou před chvílí olizoval oheň, stála neporušená, mraky nad vsí se rozestoupily. Selka se naučila, že touha po bohatství a lakota přináší jen zkázu, a proto se již nikdy o nic podobného nesnažila.

Jak sedlák Matěj přechytračil císaře

V Jeníkově kdysi žil mladý sedlák Matěj, který byl široko daleko známý jako veliký šprýmař. Jednou, když Matěj vedl voly po cestě, jel okolo samotný císař. Nechal zastavit svůj kočár, aby se zeptal, do jaké vesnice to mají namířeno. A tak se dal císař pán s Matějem do řeči.

Když se císař optal na rodinu, Matěj hned, že v chalupě žije s otcem, matkou a sestrou. A tak se císař zajímal dál: „Co dělá otec?“ „Dělá z jedné škody dvě.“ „Co dělá matka?“ „Peče snědený

chléb.“ „A co dělá sestra?“ „Oplakává loňský smích.“ A protože císař pán hádance nerozuměl, slíbil Matějovi dukát, když mu vše osvětlí.

„Inu, to je jednoduché,“ řekl Matěj. „Lidé si krátí cestu přes otcovu pole a šlapou mu po úrodě, proto přes něj vyoral širokou brázdu, ale lidé tudy stejně chodí. Matka si od sousedky vypůjčila chléb, a když upekla nový, musela jí ho vrátit. A sestra měla mít před rokem vdavky, ale milého jí odvedli na vojnu.“ Císaři se hádanka tuze líbila, proto Matěji nařídil, aby ji jinému neřekl do té doby, než ho posté spatří.

Když se vrátil do Vídně, nechal si do největší síně svého paláce svolat všechna knížata a hrabata a hádanku jim řekl. Každému navíc slíbil vykládanou truhlici s pěti sty dukáty, když ji správně zodpoví. Jeden mazaný hrabě ale věděl, že byl císař na cestách. Zeptal se tedy jeho kočího, kudy cestovali. Když to zjistil, nasedl na koně a hnal ho, jak jen mohl. V každé vesnici se ptal, jestli se zde náhodou císař pán nezastavil a s někým se nezamluvil. Tři dny a tři noci mu trvala cesta. Hrabě projel několika tmavými lesy, přebrodil spoustu řek a přecválal nepočítaně luk a polí, až nakonec doputoval i do Jeníkova.

Seskočil z koně a hned pospíchal na náves, jestli tu prý někdo nemluvil s vladařem. Sedlák Matěj šel zrovna okolo, a protože byl pyšný, že jako jediný z širého kraje s ním rozmlouval, sám se hraběti přihlásil. Když se však optal na hádanku, vzpomněl si Matěj, co císaři slíbil, a mlčel jako zařezaný. V tom si však urozený pán sáhl pod plášť, vytáhl z něj kožený měšec a položil ho Matějovi do rukou. Ten se do váčku podíval, potěžkal ho v dla-

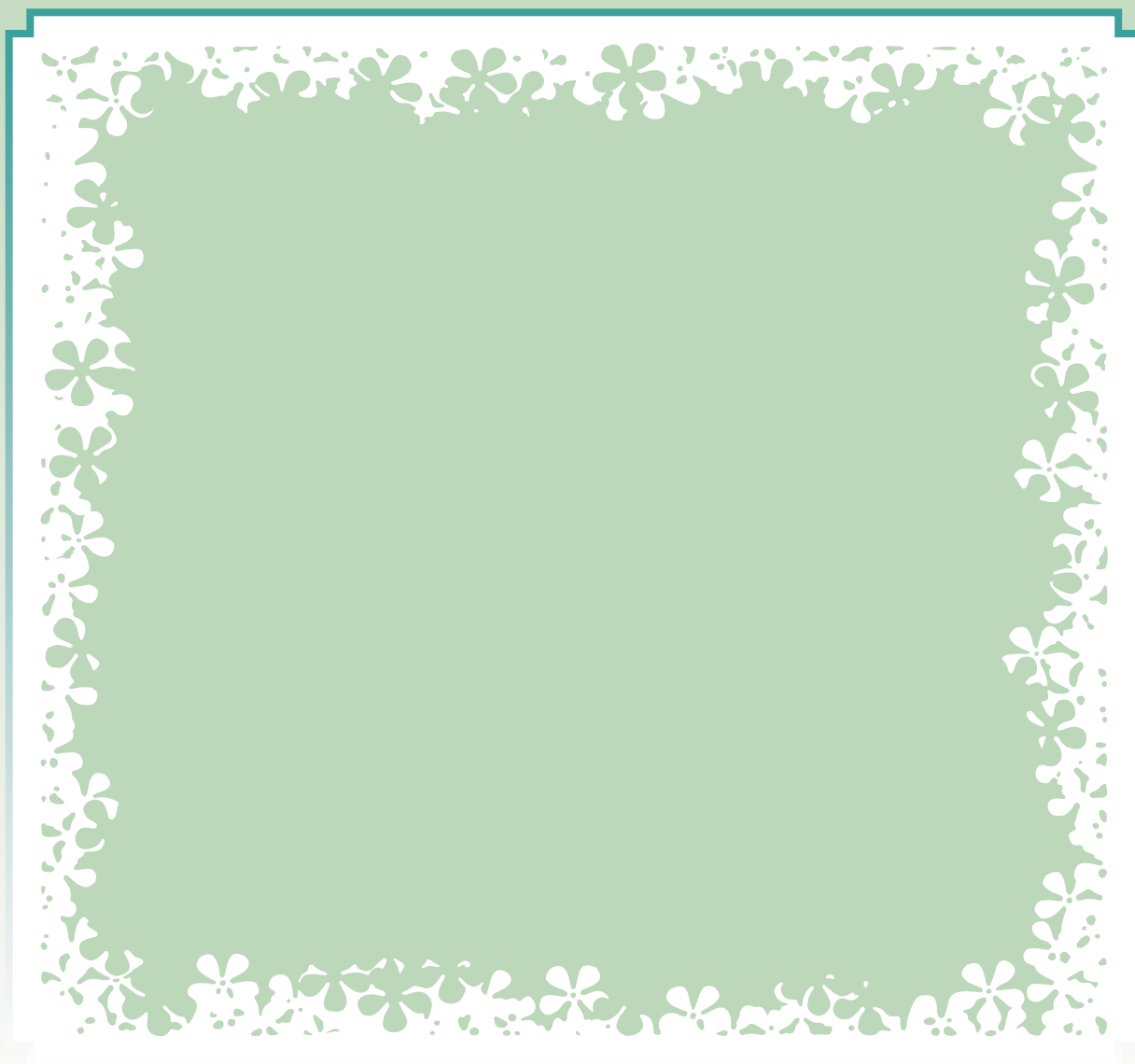
ních a v očích se mu zablýsklo. Šibalsky se usmál a nakonec hraběti něco šeptnul do ucha.

Týden nato nechal císař opět svolat všechny své šlechtice. Zopakoval hádanku, na kterou žádal odpověď, a tázal se, jestli mu někdo umí správně odpovědět. Do nastalého ticha promluvil jediný muž, hrabě, který vážil dlouhou cestu v sedle koně, aby vyzpovídal Matěje. „Můj císaři, tvůj otec si musel přes pole vyorat brázdu, ale lidé stejně přes něj chodí, proto dělá z jedné škody dvě. Tvá matka oplácí sousedce chléb, který si od ní půjčila, a tvá sestra oplakává ztrátu svého milého, kterého si před rokem měla brát za muže.“

„To máš vše ze své hlavy?“ otázal se císař. „Ne, Výsosti, jeden sedlák mi to řekl.“ „Nuže, milý hrabě, hádanku jsi vyřešil, proto dostaneš odměnu, která ti právem patří. Ale protože sedlák neposlechl mé rozkazy, musím ho nechat přivést.“

Jak řekl, tak se i stalo. Matěje nakonec vojáci postavili před trůn. Císař pán se zeptal, proč vyzradil odpověď na hádanku, když ho od té doby ještě stokrát neviděl. Matěj se jen usmál a řekl: „Pane císaři, je pravda, že jsme spolu měli ujednáno, že vás nejprve musím stokrát uhlídat, abych mohl někomu vyzradit správnou odpověď. Jenže ten pan hrabě, který za mnou ráčil dlouhou cestu až do Jeníkova, mi nejprve daroval sto dukátů s tvým portrétem, takže dnes vás od té doby vidím po stoprvní.“

Vladař nakonec uznal, že je Matěj v právu. A protože se mu zalíbil, ještě ho pochválil, že si svou odměnu chytře zasloužil, a vypravil ho zpět domů.

Pár dní nato šla selka zas na trávu. Když už se chystala k práci, všimla si, že v jeteli před ní stojí mužík v zeleném fráčku a kalhotách, na hlavě klobouk, na klobouku bílá kvítka sasanek. Obličej měl bledý a ze šosu mu kapalo. Byl to vodník. A hned spustil: „Nedávno jste tu potkala moji ženu, zrovinka byla přeměněná ve velkou žábu a vy jste jí prej slíbila službu. Tak jsem tu, abych vás odvedl k nám domů.“ To se ví, že selce se vodníkův návrh nezamlouval. Vzpouzela se a hádala, ale nebylo jí to nic platné. Vodník si nenechal nic vymluvit. Prý s ním půjde, nebo ji utopí. A tak selce nezbývalo nic jiného, než nechat práce a vydat se s tím zeleným mužíkem k rybníku.

Když přišli k vodě, hastrman se zastavil na břehu a řekl: „Rozestup se, vodo, dušiček mám mnoho, já jsem zdejších toků pán, jen já cestu domů znám.“ A voda se před ním najednou rozdělila. Když byli oba na dně, hladina se zacelila a po cestě do hastrmanova příbytku nebylo ani stopy.

Vodník hned selce podal koště a povídá: „Tady teď budeš sloužit mojí ženě. Taky tu budeš zametat. Nic jiného na starosti mít nebudeš, výslužku žádnou nedostaneš, jen to smetí bude tvoje.“ Tak tedy zametala každý den a večer si vždy smetí nasypala do ranečku a ráno, světe div se, proměnilo se ve zlato a stříbro. Ale protože selka nebyla lakotná a po bohatství netoužila, všeho by se vzdala, kdyby se jen mohla vrátit domů na zem.

Jednoho dne se však vodník chystal opět vylézt nad hladinu. Nařídil selce, co všechno má ještě vykonat, vyslovil svou říkan-ku a voda se před ním opět rozestoupila a ukázala mu cestu na břeh. Selka dělala, jak hastrman nařídil. Počkala si však,

až vodníková žena usne, popadla svůj raneček, postavila se na stejné místo jak prve hastrman a zopakovala ta kouzelná slova. Jakmile se před ní objevila cesta na zem, upalovala, seč jí síly stačily. Za sebou slyšela jen křik vodníkovy ženy.

Když došla domů, shledala se šťastně se svou rodinou. Všichni už si mysleli, že se nadobro ztratila. O to větší pak bylo štěstí, když jim ukázala, co si s sebou přinesla v ranečku. Takové jmění by stačilo, aby zabezpečilo celou rodinu. Všichni se ale shodli, že se jim na statku žije dobře, a peníze proto rozdali chudým a nemocným. A vodník? Ten už se prý ve Vojtěchově nikdy neukázal.

Jak lesní žínka napravila lakomou selku

Na Rané žila kdysi selka se svým mužem. Měli veliký statek, pole, louky, dokonce i les. Děti žádné neměli, a tak všecku práci museli zastat sami. Od rána do večera dřeli na poli, večer rovnou do postele a ráno zase na pole. Hospodářství jim ale šlo od ruky. Stodoly měli plné, chlívy také. Nic z toho si ale neužili. Selka

byla šíleně lakomá. Jediné, co jedli, byl chleba, pili jen vodu, o neděli trochu mléka.

Jednoho dne zabouchal na vrata jejich usedlosti žebrák, který hlady ani neviděl. Požádal selku o krajíc chleba nebo drobný peníz, ale ona ho hned odbyla. „Pole nerodí, krávy nedojí, je zle. Na rozdávání nemáme, sami živoříme.“ Zabouchla nebohému poutníku vrata před nosem.

O pár dní později se vydala sama na trh. Šaty již měli s mužem ošoupané a prodřené, samá díra a záplata, tak se selka nechala přemluvit a šla pořídit nové. Aby ušetřili, nenapekla na ten den žádný chléb. Když ale šla tím nejhlubším lesem, přepadl ji strašlivý hlad, až se sotva vlekla. Posadila se do mlází u cesty, že si na chvilku odpočine. Tu si vzpomněla na žebračka, kterého nedávno vystrčila ze svých dveří, a jak mu asi muselo být. Jen si přála mít alespoň kousíček chleba.

Snaží se vstát, ale únavou nemůže, jdou na ni mdloby. Pevně si umiňuje, že žádného, kdo bude bušit na její dveře a žádat o jídlo či o almužnu, už neodmítne. Tu zašelestí tráva, letní vánek ovane její čelo a najednou před ní stojí podivná ženská postava. Sukýnku zelenou jak smaragd, živůtek jak první jarní tráva. Do záhybů látek má zastrkané sedmikrásky, hořce, kopretiny a violky, na dlouhých, vlnitých, rozpuštěných vlasech posazený věneček z brčálu a konvalinek. Sehne se k selce a měkkým hlasem jí domlouvá: „Vidíš, jak nyní toužíš po kousku chleba, ale sama chudým ani krajíček dopřát nechceš.“ Přitom podává jí do rukou krajíc. Selka hned se do něj s chutí zakousla. Takový hlad měla, že nedbala, co se děje okolo, a podivná žena jak přišla, tak zmizela.

Když selka došla po dlouhém dni domů, vyprávěla vše muži a sama si uvědomila, že se jí nejspíš zjevila lesní žínka. Od té doby, když šel okolo chudý pocestný, přibalila mu na cestu celý bochník chleba, pár jablek ze zahrady a na spodek uzlíčku přidala mu pár penízků.

O hrnčíři Jakubovi

Před mnoha a mnoha lety žil v Hlinsku hrnčíř, který měl hromadu dětí. Jeho nejstarší syn se jmenoval Jakub. Ten už od malička koukal tatínkovi pod ruce a pomáhal mu při výrobě hrnků, hrnečků, talířů či misek. Otec viděl, že je Jakub šikovný a mohl by se stát zdatným hrnčířem, proto mu svěřil všechny své zkušenosti a cenné rady.

Z malého chlapce se stal mladý muž. Řídil se znalostmi, které mu předal otec, a řemeslo mu šlo náramně od ruky. Široko daleko

byl známý jako nejzručnější hrnčír v kraji, který dokázal vyrobit to nejhezčí nádobí. Do Hlinska se začali sjíždět lidé z celého okolí, aby Jakubovy hrnečky mohli aspoň v ruce potěžkat. Jak ale čas utíkal, začala se v Jakubovi zvedat touha provandrovat širý svět. Jednoho dne tak sebral svých pět švestek a šel zkusit své štěstí.

Několik let cestoval po české zemi. Častokráte se musel všelijak protloukat, ale jeho hrnčírské umění mu vždy pomohlo k pár grešlím. Chodil od vesnice k vesnici a všude se jeho výtvary náramně líbily. Netrvalo tedy dlouho a lidé si začali vyprávět o tom mladém hrnčírě, který prodává překrásné věci. Tyto zvěsti se donesly až k zámožným pánům, kteří se stali jeho věrnými zákazníky. Jakub si tedy zařídil malou dílnu a obchod mu jen vzkvětal.

Časem však Jakuba omrzela život ve městě a začalo se mu stýskat po domově. Rozhodl se tedy, že se vrátí zpět do rodného kraje. Svou dílnu prodal a s vydělanými penězi zamířil zpět do Hlinska. Za ně pomohl opravit chalupu, bratrům i sestrám přilepšil a ani na rodiče nezapomněl. Začal zase pracovat s tátou, jako za starých časů. Lidé mu však začali závidět. Vadil jim jeho úspěch a také peníze. Snažili se z něj všelijak vymámit dukáty. Jakubovi z toho bylo úzko. Sám byl dobrá duše, kde byla nouze, tam peníze rád přispěl, ale i zbohatlíci se chtěli na něm přiživit.

Myslel, že když se zbaví peněz, zmizí i lidská závist. Jednoho dne si vytočil na hrnčírském kole veliký hrnec, do kterého všechny své peníze uložil. V noci se s tím hrncem vydal ven a zakopal ho hluboko do země na neznámé místo. Od té doby si nenechal za

žádný svůj výrobek platit. Nádobí prodával za několik vajec, hromádku mouky či za pár kuřátek. Lidé si uvědomili, kam až ho zahnali svou závistí a touhou po penězích, že sám se jich musil vzdát. Proto pokaždé, když si od něj brali nějaký výrobek, dali mu všeho dvakrát více, než si poručil.

Jak Mařenka přišla ke kouzelnému sklíčku

V Blatně kdysi žila děvečka Maruška, která sloužila na statku. Pomáhala na poli a v domácnosti, ale nejraději byla v kuchyni, protože ji tuze bavilo vařit. Vždycky se těšila na podzim, protože se mohla sama vypravit do lesa s košíkem a hledat houby, ze kterých pak uvařila omáčku tak dobrou, že na ni všichni ještě několik týdnů vzpomínali. Jenže protože byla

holka krátkozraká, musela po tom lese vždycky chodit celý den, aby aspoň na tu omáčku nasbírala.

Jednou se zas zrána vydala s proutěným košíčkem a malým nožíkem do lesa, kde prý začínaly růst bedly s kloboukem jako talíř. Mařenka si řekla, že když jsou tak velké, jistě je nepřehlédne a bude se moci vrátit domů dřív. Tak si to štrádovala hustým lesem, když tu uslyšela úpěnlivé houkání.

Prve si myslela, že je to sova. Ale že by sova houkala přes den? To se Marušce nezdálo. Potom se začala bát, že by to mohl být zbloudilý vlk, ale vlka tu již nikdo přes sto let neviděl. Zvědavost jí tedy nedala a vydala se za tím podivným zvukem.

Čím víc se blížila, tím bylo houkání strašlivější, až při něm začala tuhnout krev v žilách. V tom hlase však bylo něco zoufalého, jakési volání o pomoc. Mařenka přešla potok, mýtinu, prodrala se houštinou, a když si oklepávala jehličí, které jí zůstalo na ramenou, spatřila toho, kdo vydával to podivné volání.

Ležel před ní chlupatý mužík s dlouhým vousem, porostlý mechem a svítícíma očima. V dlouhých vlasech měl zapíchané větvičky a suché listí. Mařenka ho poznala podle povídaček, co vedly báby u peří. Byl to hejkal. Mařenky se lekl snad víc než ona jeho. Zvedl se na nohy a chtěl utéci, ale něco ho strhlo zpátky. Měl okolo nohy uvázané pytlácké oko. Dívky se ho zželelo. Pomalu se k němu sehnula a poraněnou nohu mu z oka vyvlékla a ovázala kapesníkem. Hejkalovi se na tváři rozlil úsměv a štěstí. Zahoukal radostí a už už chtěl utéci zpět do lesa. V tom se zarazil, vrátil se k Marušce a na dlani jí podal kus broušeného sklíčka. Jen co si ho vzala, zmizel.

Když se Mařenka skrz to sklíčko podívala na lesní půdu, cosi se jí v dálce zablýsklo. Když přišla blíž, našla na tom místě praváka jako dlaň. A když se podívala znova, našla celou rodinu růžovek, k tomu podhříbky a lišky. Tak ji hejkal odměnil. Protože ho osvobodila, rozdělil se s ní o své lesní bohatství.

Vítanovský křížek

Vítek a Mařenka z Vítanova zažhnuli k sobě pravou láskou. Znali se již od malička, jako dítěta si spolu hrávali a později k sobě vzpláli upřímnou láskou. Aby to svým rodinám dokázali, rozhodli se, že se nechají oddat na věky věků. Mařenčin otec však k sňatku nesvolil, protože jeho rodina byla bohatá a nápadník měl jen chalupu s děravou střechou a malé políčko.

Proto se Vítek nechal naverbovat do armády. Dobře se mu tam vedlo. V boji proti Švédům si vedl statečně, dokonce se stal důstojníkem.

Když se vrátil do rodné vsi, měl již dost vyděláno na žoldu a všichni se svatbou souhlasili. Mařenka v dlouhých bílých šatech se závojem a Vítek ve slavnostní černé řekli si před oltářem ano.

Avšak štěstí nebylo jim přáno na dlouho. Když jeli ze svatby, kočáru se v zatáčce ulomilo kolo a převrhl se s nimi. Dva mladé životy tak byly v jednom okamžiku zmařeny. V zármutku jejich rodiny postavily u cesty kamenný křížek. Otec Vítkův pak z jedné strany křížku zasadil lípu, otec Mařenčin z opačné strany zasadil lipku druhou, aby si jejich duše byly stále nablízku.

Dodnes těm dvěma vzrostlým stromům vánek načechrává koruny. Jejich větve se nad tím křížkem spolu proplétají a v dešti, slunci i větru spolu věrně stojí. A holoubek s holubičkou prý v jejich listí zamilovaně vrkají.

Jak Veselý Kopec přišel ke svému jménu

Za vlády krále Václava nebylo toho v našem kraji mnoho, pouze pár osad, obklíčených hustým lesem. Ale protože byl zde kraj úrodný a na dřevo hojný, začali se sem lidé stěhovat, zakládat nové rodiny a rozšiřovat vesnice.

Podle pověsti dokonce i král a patron českých zemí Václav přijel dohlédnout na osidlování kraje a mýcení lesů. Sám nařídil postavit vodní pilu na řece Chrudimce, která pak nesla jméno Králova Pila. Václav byl velmi oblíbený mezi svými poddanými a rád si s nimi povídal. Nechal proto na konci své návštěvy uspořádat velikou oslavu.

Všichni rádi přiložili ruce k dílu. Ženy pekly koláče a chystaly pohoštění, staří u stolu škubali husy, muži se rozhodli dojet na povozu pro nejlepší víno v okolí a z lesů přinesli hojný úlovek divoké zvěře. Děcka se zase předháněla v povídání o udatném českém králi a dívky se strojily před zrcadly, aby se Václavu zalíbily. Celá ta bujará slavnost se odehrávala na návrší nad řekou. Dokonce byl prý kvůli této slávě vymýcen vrcholek kopce, aby se všichni z okolí vešli ke stolům a mohli jeden večer se svým králem hodovati. Na počest této události se tomu vrchu od té doby říká Veselý Kopec.

Jak chtěl čert zabránit stavbě kostela

Před mnoha lety se v osadě Svatý Mikuláš, která náleží pod Rváčov, stavěl kostel. Byla to velká událost. Rváčovští si nechali dovézt tucet vozů, vrchovatě naložených kamenem. Všichni přiložili ruku k dílu. Tenhle kopal základy, tamten štípal kámen, jiný zase míchal maltu. Jedinému, komu se stavba nelíbila, byl

čert, který se na místo, na kterém se kostel budoval, rád chodil ulejvat, aby nemusel v pekle pořád přikládat pod kotle hříšníků. Čert přemýšlel, jak by stavbě jenom mohl zabránit. Uvažoval, hloubal, dumal, až přišel na spásný nápad. Ukradne všechno kamení a kostel nebudou mít z čeho postavit.

Vydal se tedy uprostřed nejhlubší noci na místo. Vyhlédl si ten největší balvan, popadl ho do náruče a vyletěl s ním vysoko nad koruny stromů. Rozhlížel se, kam by kámen jenom odhodil, kde učiní největší škodu. A zrovna když se rozpřahoval k hodu, objevila se proti němu záře tak silná, až ho dočista oslepila.

To anděl sestoupil z nebe, aby čertu zabránil v jeho zlých úmyslech. V jedné ruce držel veliký meč, nad hlavou mu svítila svatozář. Anděl se nerozmýšlel ani chvíli a po čertu ťal tím velkým mečem, až kámen v jeho náručí přesekl na dvě půle. Čert se tak lekl, že spadl i s tím rozseknutým balvanem na zem. Tam se rychle vzpamatoval a ve strachu před andělem upaloval zpět do pekla, kam všichni rohatí patří. Přitom se od toho balvanu odrazil tak silně, že na něm zanechal otisk svého kopyta.

Tak anděl zachránil stavbu rváčovského kostela. Někdo říká, že to byl dokonce sám svatý Mikuláš, kterému je kostel zasvěcený. Pravdou však dozajista je, že rozpůlený kámen s otiskem kopyta leží tu dodnes.

Jak měli v Kamenici kýchající most

V Trhové Kamenici odedávna stával most přes řeku Chrudimku. Ten most byl již starý a bylo by ho třeba opravit, ale nikdo se do opravy nehnal, protože pod mostem strašilo. Pokaždé, když po něm někdo šel, ozvalo se z hloubi mohutné kýchnutí, až se mostnice ohýbaly. Došlo to až tak daleko, že se všichni báli po

tom mostu chodit. Babky začaly si vyprávět strašidelné historky o tom, co za stvůru se tam ukrývá, děcka vyhýbala se mostu širokým obloukem.

Jednoho dne přijela na ves mladá dívka. Byla zde vůbec poprvé, místo ochorelé matky šla prodávat na náměstí vejce. Hezká byla, červené tváře, dlouhé vlasy a oči jako korálky. Její cesta však musela vésti přes prokletý most. Hlouček dětí k ní přiběhl a hned jí to rozmlouvá, že prý pod mostem žije obluda a nikdo neví, co všechno se může stát. Ona však měla pro strach uděláno a s úsměvem na rtech řekla: „Copak mám kvůli nějakému bubákovi obcházet celou ves?“ A vykročila ráznou chůzí vpřed.

Když byla v půli mostu, ozvalo se zase směrem od řeky hlasité kýchnutí. Dívka se ani nezastavila, jen dobrosrdečně řekla: „I Pámbů pozdrav!“ Vtom zpoza mostu vyletěla bílá holubička, zakroužila jí nad hlavou, a než zmizela na obloze, něžným hlasem dívce odpověděla: „Děkuji ti nastotísíckrát, ty jsi mne vysvobodila!“

A tak mladá dívka zachránila celou vesnici před strachem.

O vzniku lipeckého kostela

Pán z lipecké tvrze rád chodíval lovit do hustých lesů svého panství. Potuloval se s četnou družinou temnými hvozdy na statném koni, své druhy věrně po boku. Jednoho dne se však rozhodl, že se vydá na lov sám. Na záda zavěsil toulec se šípy a k boku si připnul meč. Vyhoupl se do sedla svého koně a vydal

se lesu vstříc. Poté, co ulovil několik divokých zajíců, se již chtěl vrátit domů, ale v tu chvíli mu cestu zahradila obrovská černá postava.

Ozval se mohutný řev, který vyplašil ptáky na větvích. Byl to medvěd, který chtěl bránit své území. Vycenil tesáky z obrovité mordy, postavil se na zadní a předními tlapami máchal ve vzduchu, až lipeckého pána srazil z koně. Ten dopadl na záda do lesní půdy. Snažil se vytáhnout svůj meč zpoza opasku, avšak zvíře bylo rychlejší. Už už se medvěd napřahoval, že udělí pánu poslední ránu svými drápy. V tu chvíli se však bolestně zajíkl a padl vedle lipeckého pána mrtvý do lesní půdy.

Když urozený muž vstal ze země a oprášil si šat, zjistil, že mu život zachránili uhlíři, kteří v lesích pracovali. Sami se medvěda obávali, proto chodili ozbrojeni. Pán lipecké tvrze jim byl zavázán. Slíbil, že na místě, kde medvěda skolili, nechá postavit kostel, který je i se svými svatými bude před divokou zvěří ochraňovat.

Protože však pán rád žil v přepychu a byl zvyklý být obklopen nejvyšší společností, slib hned tak nedodržel. Pokladnice mu povážlivě zela prázdnotou a výstavba kostela by stála nemalé jmění, které by zajistilo pěknou řádku hostin, bálů a banketů. Otálel tedy se svým slibem, až do noci, kdy se nad panstvím rozpoutala nevídaná bouře.

Vichr ohýbal kmeny vzrostlých stromů a lámal větve, náporů deště zaplavily cesty bahnem a kamením a hladiny řek se nebezpečně zvedly. Při této bouři uhodil blesk přesně do toho mís-

ta, kde padl medvěd mrtev na zem. Lipecký pán to sám viděl z okna své tvrze a zalekl se tohoto znamení. Prikázal vystavět kostel a z úcty k nebesům již zbytek života dožil jako počestný člověk.

O strašidlech všeradovských

Jednoho dne se starý lesník vracel pozdě domů do Všeradova. Bylo třeba dodělat práci a on se jí nikdy nevyhýbal. Slunce už zapadlo za obzor, ale on cestu dobře znal, proto rázně vykročil do šera a cestou si pohvizdoval, aby se mu šlo lépe. Došel tak až k malému křížku, který ležel u cesty na Januš.

Lesník měl vždy z toho místa divné mrazení v zádech. Když měl křížek za zády, zdálo se mu, že na něj zezadu volá ženský hlas. Volal čím dál zřetelněji. Když se však lesník otočil, zvuky náhle ustaly. Vydal se tedy zas svým směrem, když tu opět za ním divné zvuky. Jako by mu někdo za uchem řetězem chrastil. Lesník se obrátil za těmi zvuky, a opět nastalo naprosté ticho. Sám sobě teď přísahal, že již ani hlavu neotočí, protože se zde v noci dějí divné věci. Když se však opět vydal k Všeradovu, zaslechl naříkat malé dítě. Lesník byl rázný muž a nechtěl se nechat omámit bludy. Začal tedy mašírovat rázným krokem. Zvuky byly čím dál silnější, tak si zacpal uši. Najednou se mu zdálo, že se podél cesty začínají zjevovat podivné postavy. Zavřel tedy oči a nahlas si prozpěvoval písničku, aby jen všechny vidiny přebil.

Došel tak až domů. Všichni se ho ptali, proč je tak vyděšený. Všechno jim povyprávěl. Jeho staříčká matka mu pak řekla, že se zde prý kdysi dávno rozbil kočár s novomanželi. Plni veselí a radosti, nevšimli si výmolu na cestě a najeli do něj. Splašení koně navedli kočár do stromu. Nebyla prý tehdy ušetřena ani duše.

Díky lesníkovu příběhu visí zde obrázek s panenkou Marií, která hlídá toto místo a střeží ty podivné duchy, kteří nemohli nalézt pokoje. Od té doby prý tu již ani jednou nestrašilo.

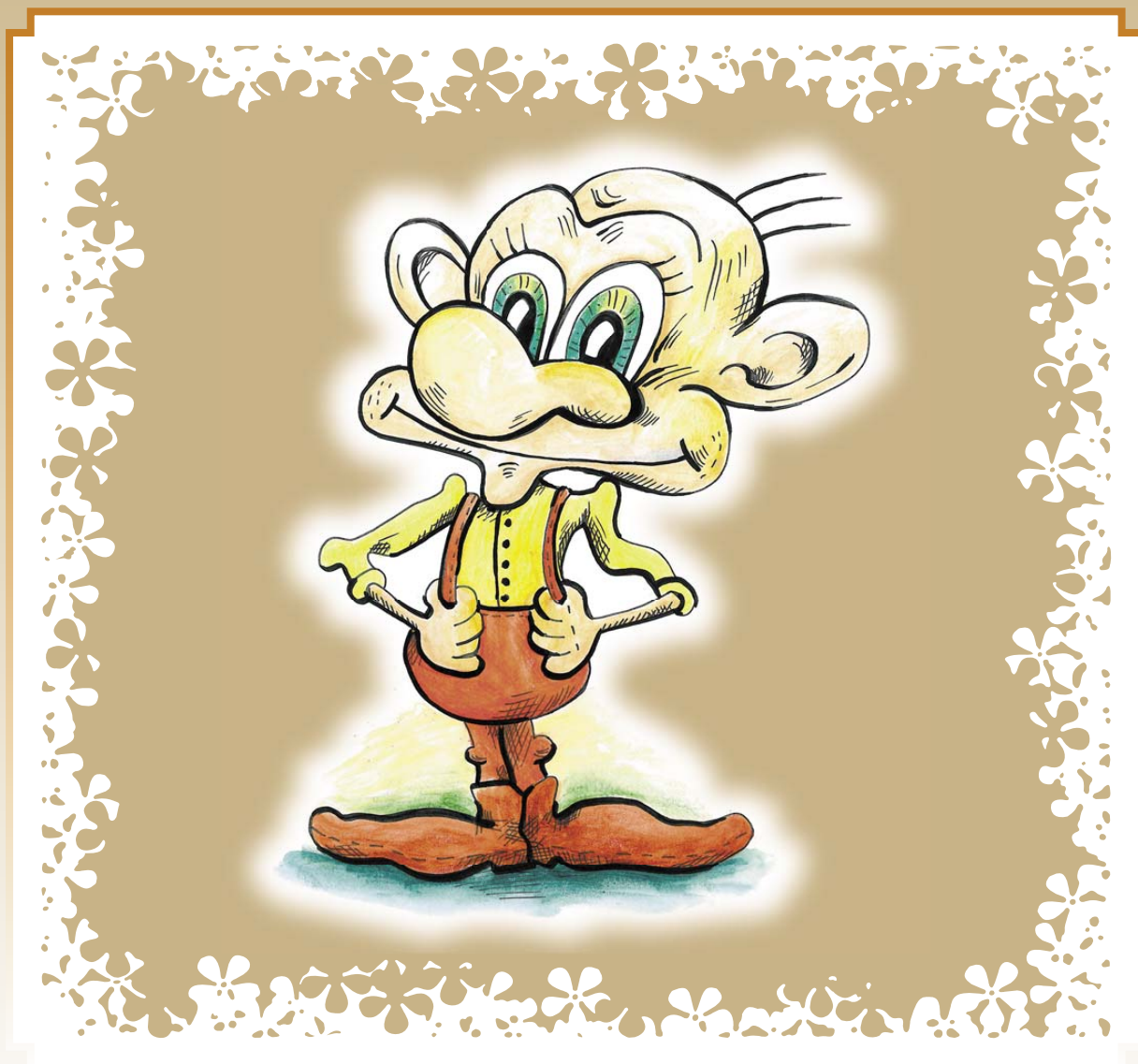
O vzpouře na panství

V roce 1966 vyprávěl staříčkový Karel Dočekal z obce Údavy pověst o vzpouře robotníků ve Studenci. Jednoho dne prý měli rolníci z příkazu vrchnosti vybírat nánosy bahna ze zdejšího rybníka, aby bláto nezanášelo náhon k vodnímu mlýnu. K práci se tehdy dostavili všichni včas až na svérázného a vzdorovitého sedláka Kovačku z Barovic. Ten totiž kdesi na trhu slyšel o nových naří-

zeních císařovny Marie Terezie, snižujících míru povinně odváděné roboty, a rozhodl se podle toho ihned zařídit. Když Kovačka přijel se svým povozem k rybníku, bylo již vyvážení bláta v plné práci. Rozhněvaný dráb, dohlízející na robotníky, poručil nepoddajného Kovačku položit přes koňský hřbet a na zapamatovanou mu za trest vyplatil pětadvacet ran holí přes zadek. Sedlák se ale nedal a počal na své druhy volat: „Slyšte, že naše císařovna a královna Marie Terezie zvolnila robotu! Pojdme společně na zámek, ať nám tam přečtou zamlčené úlevy!“

Kovačka nemusel dlouho robotníky pobízet a za chvíli už vypláceli rány nenáviděnému drábovi. Potom mu nasadili chomout kolem hlavy a za velkého jásotu a posměchu ho lopatami a motykami popostrkovali až ke studeneckému zámku. Vystrašené panstvo a služebnictvo, které už z dálky slyšelo, že se lidé vzbouřili a táhnou k jejich sídlu, raději urychleně odjelo nebo se rozuteklo po okolí. A tak když se rebelující rolníci dostali až na zámecký dvůr, nebylo už v domě živé duše. Jen starý bělovlasý sluha vyšel vzbouřencům naproti, aby rozvášněný dav uklidnil, a zabránil tak nejhorším výtržnostem a rabování. Dalo mu to hodně přesvědčování. Robotníci se dožadovali přečtení úlev a hledali panského písaře, který byl schován v seníku. Teprve po jeho vypátrání a potvrzení zprávy o zmírnění roboty se rozešli zpět do svých domovů. Vzbouřenci se tak dočkali úlev a bláto z mlýnského rybníka už nemusel nikdo vybírat. Jen sedlák Kovačka neskončil šťastně. Za rozpoutání rebelie si ho v okovech odvedli přivolání vojáci a jako buřič byl v Kutné Hoře odsouzen k nuceným pracím na stavbě pevnosti, kde zanedlouho zemřel.

Pověst o skřítkovi

Při potoku pod krucemburským mlýnem bydlela v malé roubené chalupě početná rodina. Její už tak nelehké živobytí se ještě více zhoršilo, když jim v chlévu začaly stonat jediné dvě krávy a přestaly dávat mléko. Ubohý otec nevěděl, co si v zoufalé situaci počít. V chudém domě nebylo ani haléře, ani kousku chleba a děti neustále plakaly a žebroňily o jídlo. Muž chodil sem

a tam po svém kamenitém poli a přemýšlel, jakým způsobem s bídou a neštěstím skoncovat. A jak se tak procházel, náhle si vzpomněl, co kdysi v dětství slýchával od staré bábinky. Kdo prý doma chová maličkého skřítku hospodaříčka, tam je vždycky veselo, vše se daří a všeho je dostatek. Otec se rozhodl, že si takového mužíčka do chalupy vychová. Hledal proto po okolí černou slepici prvníčku, aby mu snesla své první vejce. To pak nosil devět dní pod levou paží. Devátého dne vylíhl se z vejce malý šotek divného vzezření. Pohrozil chalupníkovi prstíčkem a přikázal mu, aby ho v domě náležitě opatroval. Vše, co hospodář bude užívat a chtít, aby mu též nabídl, jinak bude v chalupě se všemi zle. Muž činil vše tak, jak mu skřítek rozkázal, a doma bylo náhle všeho dost. Dokonce i kravičky v chlévu se uzdravily a dříve chudé hospodářství začalo dobře prospívat.

Jediné, co mužíček bytostně neměl rád, byly návštěvy hostů v domě. Přišel-li někdo cizí do stavení, stával se šotek nepokojným. Šramotil předměty ve světnici i v komoře, pískal pod lavicí, chrčel v truhle, zlobil se a nedal pokoje do té doby, dokud vystrašeného nebo uraženého hosta nevypudil z chalupy. Hospodyně si pak skřítku udobřovala tím, že mu na talířku pokaždé nechávala kousky jídel. Zato chalupníkovy děti si s mužíčkem užily spoustu legrace a vůbec nejraději s ním hrávaly na schovávanou. Občas ho ale také dovedly pořádně potrápit, to když mu zpívaly: „Skřítek kouká z komůrky, vystrkuje pazůrky – je tu host, je tu host! Zítra bude másla dost!“

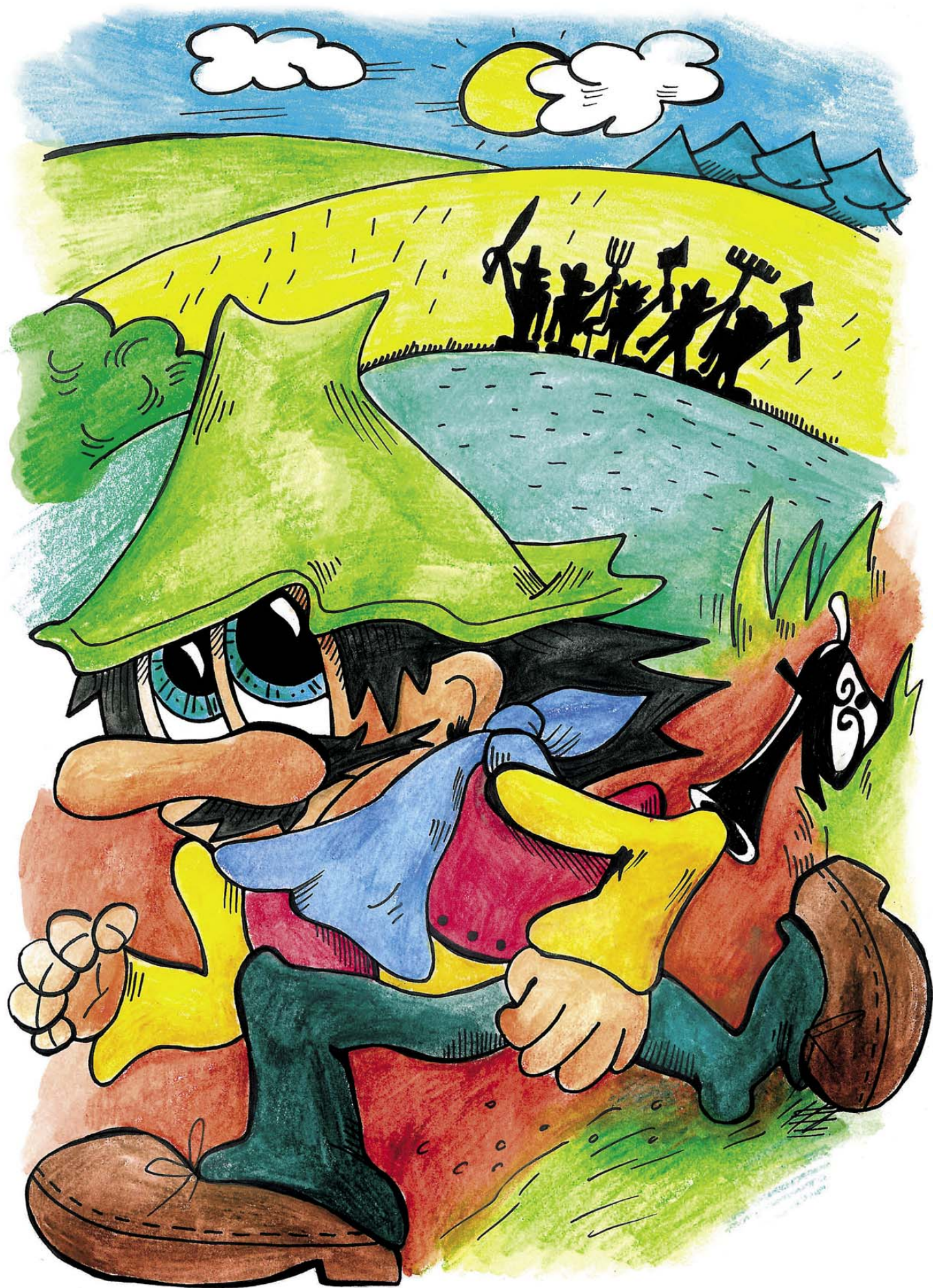
Kouzelný šotek v domě přebýval tak dlouho, dokud byl živ hospodář a hospodyně. Po jejich smrti se mužíček vytratil neznámo kam, ale chalupě pod mlýnem se i nadále říkávalo „U Skřítků“,

nebo také „Skřítkovna“. O tom, že v městečku bývalo více nej-
různějších šotků, svědčí pojmenování dnes již bohužel zasypa-
ných krucemburských rybníků. Byly to Rváček, Čekal a Kukla.
Skřítkové prý na sebe u Čekala čekali, u Rváčku se škádlivě
rvali a u Kukly na sebe kukali.

O Jitce a Údolenovi

Za dávných časů, v dobách panování králů z rodu Přemyslovců stával tam, kde je dnes vesnice Bílek, zemanský dvůr Přechod. Ten patřil laskavým a dobročinným sirotkům po pánovi z Dolan, Jitce a Údolenovi. Od otcovy smrti byl jejich opatrovníkem rytíř Jan Kokot, velitel pohraniční stráže, která střežila české hranice, aby tudy nevnikl po Liběcké stezce nepřítel.

Na hradě Sokolově sídlil loupežný rytíř Mikeš. Ten se chtěl zmocnit Přechodu, aby zde mohl vybírat poplatky za přechod řeky Doubravky. Protože se však bál rytíře Kokota, útok odkládal. Zatím přepadal pocestné a formany, olupoval je a vymáhal výkupné. Sedlákům bral dobytek a ničil úrodu.

Zprávy o jeho řádění se donesly až k samotnému králi. Ten přikázal Kokotovi zlého rytíře potrestat. Rytíř Kokot postavil silné vojsko z rytířů a sedláků. Netrvalo dlouho a Mikeš vyrazil na loupežnou výpravu. Chtěl se zmocnit Jitky a Údolena. Rytíř Kokot byl na Mikeše připraven. S polovinou vojska obklíčil Sokolov, část bojovníků mezitím čekala na Přechodu. Když Mikešovi bojovníci dorazili na zdánlivě spící dvůr, dočkali se spravedlivé odplaty. Někteří odhodili zbraně a utekli, někteří se vrhali do Doubravky a našli zde smrt. Mikeš se zuřivě bránil, ale nakonec byl spoután a zajat.

Vítězové hrad prohlédali, ale Mikšův poklad nenašli. Na smrtelném loži Mikeš přiznal, že jej ukryl v kožených pytlích v jeskyni pod řečištěm řeky Doubravky. Byl pohřben podle svého přání do jeskyně a jeho bohatství bylo podle vůle krále rozděleno mezi lid, Jitku a Údolena. Mikšův majetek tak v dospělosti posloužil sirotkům k založení dvou nových dvorů: Jitkova a Oudoleně.

Poustevníkova studánka

Na jihovýchod od borovského kostela svatého Víta směřuje polní úvozová cesta k nedalekému lesu zvanému Pasíčka. Ten v sobě ukrývá studánku s osvěžující pramenitou vodou, ke které se váže prastará pověst o poustevníkovi Ondřejovi. Jeho skromné obydlí, sroubené ze smrkových kmenů, stávalo ve svahu nad pramenem. Bylo doslova přilepeno k nevelké skalnaté stěně s vyhlouben-

nou jeskyní. Nikdo z borovských sousedů netušil, z jakého kraje málomluvný a plachý samotář přišel, jaká je jeho minulost. Po celý rok nosíval pouze tmavohnědý hábit s kapucí a v létě svoji hlavu zdobil věnečkem uvitým z lučního kvítí. Sbíral léčivé byliny a v čas potřeby dával nemocným. Pro jeho dobrotu si na něj brzo přivykli. Ondřej ze svého příbytku docházel třikrát denně zvonit na věž kostela. Jako odplatu za každodenní zvonění mu lidé občas nosili k poustevně trochu jídla. Bez milodarů by jen těžko přežil mrazivé zimy. Dlouhé hodiny trávil v temné a chladné jeskyni modlitbami, vysedával u studánky nebo bloudil v zamyšlení mezi stromy, kde mu byla jedinou společností lesní zvěř a ptactvo. Vyprávělo se o něm, jak úzkostlivě se vyhýbá hlavně mladým ženám a dívkám. Býval tichý a zádumčivý, jako by ho něco neustále trápilo.

Roky plynuly jako rychlá a třpytivá voda zdejšího pramene. Na poustevníkův příchod do Pasíček už pamatovali jen ti nejstarší. Jednoho sychravého podzimního rána se zvon kostela nerozezněl. Za dobu Ondřejova působení se tak stalo vůbec poprvé. V Borové si lidé ihned pomyslili, zda jejich poustevník není nemocný. Běželi proto za ním do lesa, ale jeho ubohý příbytek byl prázdný. Vychladlé tělo staříckého Ondřeje objevili, až když šli na mši, na stupních oltáře. V ruce svíral papír, na kterém vysvětloval své podivínství. Přišel z Bavorska a do lesů utekl z nešťastné lásky, na kterou chtěl po zbytek života zapomenout. List s Ondřejovým vyznáním byl i s jinými písemnostmi uložen do makovice kostelní věže. V lednu roku 1875 však do původní cibulovité bány uhodil blesk a střecha i s ostatními listinami shořela. Také po poustevníkově jeskyni už nejsou v Pasíčkách žádné pozůstatky.

Když se totiž v Borové na „Horní Vubci“ stavěly nové chalupy, tak si lidé skálu roztrhali a rozebrali na stavební kámen. Jaká věčná škoda!

Lidé zapomínali a jen pojmenování pramene – Poustevníková studánka – dodnes připomíná poustevníka Ondřeje.

O hormistru Hanušovi na Peperku

V okolí kopce Peperku probíhala v dávných dobách těžba stříbrné rudy pro žďárský klášter. Váženým správcem zde býval zkušený hormistr Hanuš, který s velkým zarmoucením sledoval, jak výnosných ložisek oproti dřívějším rokům znatelně ubývá a jak jsou výsledky nových průzkumů slabé. Jako spořádaný a starostlivý člověk měl na srdci dobré hospodaření kláštera

i obživu mnoha hornických rodin. Jednoho dne si nešťastný Hanuš při obhlídce zabědoval nad upadajícím stavem dolů, když v tom ze dna šachty zaburácel hromový hlas. Vylekanému hormistrovi sliboval opětovný rozkvět těžby pod podmínkou, že si od Hanuše může vzít to, co má doma a neví o tom. Po chvílce váhání slezl správce za hlasem na dno šachty, ale nikoho zde ke svému údivu nenašel. Vypadalo to, jako by se po neznámém muži slehla zem. Že však nešlo o pouhý přelud, dokazoval na dřevěné fošně položený a úhledným písmem popsaný pergamen. Hned vedle něho byl přichystán havraní brk k podepsání smlouvy. Hormistr se nakonec rozhodl k podpisu, k němuž ovšem musel použít vlastní krve, neboť kalamář scházel. Listina poté zmizela v oblaku sirného kouře.

Hned druhý den přišli horníci za Hanušem s radostnou zprávou o objevu silné stříbrnosné žíly. Doly na Peperku byly zachráněny. Už se těšil, jak o tom doma bude vypravovat své ženě, aniž by věděl, že i ona má pro něho významnou novinku. Hormistrova manželka Dorotka totiž očekávala dítě. Teprve nyní pochopil, že se včerejší den upsal samotnému ďáblu, a ten teď bude na oplátku usilovat o čistou duši jejich vytouženého potomka.

Celé roky nespouštěl Hanuš ze svého synka Jindřicha oči. Ještě jako malého chlapce ho poslal do klášterní školy, odkud se mladík později vydal studovat teologii, aby se stal knězem. O nebezpečí, jež mu hrozí, se tehdy dozvěděl od otce.

Na univerzitě se Jindřich spřátelil s posluchačem právnického učení Pavlem, který mu přislíbil pomoc. Bylo potřeba odsloužit svoji první mši dříve, než přijde ke slovu obávaný čert. A tak za-

tímco se Jindřich připravoval ve žďárském klášterním kostele na slavnostní mši, Pavel se vydal za pekelníkem přímo na Peperek. Na třetí vyzvání se čert skutečně ukázal a statečný právník mu začal vysvětlovat neoprávněnost a neplatnost staré smlouvy s Hanušem. Podrážděný ďábel se tomu chvíli smál, chvíli se zběsile vztekal. Když se začal k mládenci nebezpečně přibližovat, Pavel vyskočil na velký kámen a kolem sebe opsal svěcenou křídou ochranný kruh. Jindřich mezitím sloužil mši.

Jakmile čert pochopil promyšlenou lest, rozohnil se natolik, že vzplála cesta z Peperku až ke klášteru. Plameny však nestačily způsobit žádnou škodu, protože sotva dorazily před portál kostela, ihned zase uhasly. Pekelník tedy spustil mohutnou bouři. Nedaleko Nížkova vyrval ze země obrovský kámen a rozhodl se jím zahradit řeku Sázavu, aby zaplavila kostel. Když si čert přivázal kámen řetězem k zádům a táhnul ho kolem Peperku, Pavel na něj zezadu napsal: „Ať je kámen desetkrát tak těžký.“ A skutečně, kámen byl najednou tak těžký, že čert pod jeho tíhou klopýtal a padal k zemi. Boj s časem tentokrát prohrál a z Jindřichových úst zazněla poslední slova jeho první mše. Krajem se rozezněly zvony. Rozezlený ďábel sebral poslední síly a mohutným kamenem vztekle mrštil o Peperek. Skála se stopami po řetězech se na tom místě tyčí dodnes.

O stavbě nového kostela

Obyvatelé Nového Veselí si vyprávějí zajímavou pověst o stavbě svého barokního kostela sv. Václava. Opat žďárského kláštera Bernard Hennet z Hennetu se čas od času účastnil honů v hlubokých lesích v okolí Žďáru. Při jednom z nich se mu splašil kůň a rychlým cvalem zamířil neznámo kam. Ostatní panstvo si sice zmizení opata brzy všimlo, nicméně s nastávajícím soumrakem

se stalo nalezení jakýchkoliv stop téměř nemožné. Louče a lucer-
ny nebyly nic platné a štěkot loveckých psů ani pronikavý zvuk
trubek už ke vzdáleným opatovým uším nedoléhal. Když se večer
vrátil ke klášterní bráně pouze jeho zaběhlý kůň, pomýšleli ře-
holníci i hosté na nejhorší.

V temné noci mezitím bloudil potlučený a znavený opat strom
od stromu, houštinu od houštiny, ale vypadalo to, jako by tápal
v začarovaném kruhu. Les neměl žádného konce. Po dlouhých
hodinách vyčerpávající chůze padl utrmácený Hennet na kolena
a začal se úpěnlivě modlit. Prosil Pána Boha, aby ho vyvedl z no-
ci do dne a umožnil mu opětovné shledání se svými druhy. Slíbil,
že když se nad ním Bůh smiluje, nechá na nejbližším místě zbu-
dovat nový kostel.

Náhle uslyšel zakokrhání kohouta. Radostí mu v tu chvíli až vy-
hrkly slzy z očí. Opat chvalořečil Bohu za pomocnou ruku, jež
mu ukázala směr cesty z lesa. Zapomněl na únavu a nevyspání,
a kdykoliv stanul v rozpacích, na jakou stranu se vydat, zaslechl
stále jasnější a jasnější kohoutí hlas. Už se skoro rozednívalo, když
konečně dorazil na okraj lesa. Kohoutí kokrhání ho zavedlo až
do starobylého veselského dvora, kde byl s náležitou úctou přijat
a pohoštěn rodinou a čeládkou místního hospodáře. Teprve nyní si
Hennet všiml, že během svého nočního putování ztratil drahocen-
ný opatský prsten. Zdálo se mu to velmi zvláštní, vždyť na svém
rodovém erbu měl právě kohouta, jak drží v zobáku prsten...

Bernard Hennet svůj slib dodržel a v Novém Veselí na náměstí
nechal vystavět překrásný kostel zasvěcený sv. Václavu, který
je zdobený sochami svatých. V chrámové lodi můžeme dodnes
spatřit opatův znak.

O zatopeném pokladu

S Radostínem je spojeno hned několik lidových pověstí, které se vážou ke zdejší podhorské krajině. Jedny vypráví o šťastném znovunalezení zemanského syna ve zdejších hvozdech, další o vílách bludičkách, které prý dokážou svými lákavými světýlky přivést zpozdlého člověka nebo vracející se povoz přímo do lůna hlubokých černých bažin. K dobrým lidem však bývají bludičky

přívětivé a často jim pomáhají nalézt ztracenou cestu k domovu. Stejně je tomu i s divokým lesním mužíčkem, hejkalem, který na sebe bere nejrůznější podoby a jehož hlas dokáže napodobovat lidi, zvěř i ptáky. My si však povíme o lidském jednání.

Ačkoliv jsou radostínská pole kamenitá a louky věčně pod-
máčené, hospodáři zde bývali pracovití, pokorní a dobrosrdeční. A tak se lidem ve vsi dobře a radostně dařilo. Za jedné večerní bouřky zatloukl na okénko roubené chaloupky u rybníka sta-
řec v kapuci. Do tváře mu skoro nebylo vidět, ale jeho oči se ve tmě blýskaly, jako by v nich měl zrnka nejryzejšího stříbra. Muž prosil udiveného otce početné rodiny o přečkání silného deště a slušně ho přitom požádal o hrníček teplého mléka na zahřátí. Matěj pozval promoklého pocestného bez váhání ke společnému stolu a nabídl mu nocleh.

Neočekávaný host se jmenoval Jakub a býval kdysi horníkem ve stříbrných dolech. Když si mu hospodář během řeči postes-
kl, jaká je to škoda, že se zrovna jejich obci drahocenná ruda obloukem vyhnula, upozornil ho Jakub na bohatství, které se skrývá pod dlažbou jeho malého sklepa. Zároveň však podotkl, že z pokladu si může objevitel za rok odebrat jen tolik, kolik se vejde do poloviny hospodářova hrníčku od mléka. Jakmile ráno zakokrhal první kohout, starý Jakub z chalupy zmizel.

Matěj ve sklepě odvalil kamenné desky z podlahy a započal s kopáním. Byl už velmi hluboko, ale stále na nic nemohl na-
razit. Pomalu přestával Jakubovým slovům věřit, když v tom se dno vyhloubené šachty propadlo a chalupník dopadl do velké skalní dutiny plné stříbrných mincí. Přivolaní sousedé, kteří šli

Matěje vysvobodit, nevěřili vlastním očím. Také oni se rozhodli ve svých sklepech hloubit a také oni nacházeli pod svými chalupami prostory zaplněné stříbrem.

V prvních třech letech si lidé odebírali z pokladu jen do poloviny hrníčku, jak Matějovi přikázal záhadný noční host. Na místě skromných roubených obydlí brzy povstaly krásné kamenné grunty se zaklenutými bránami, chlévy a stájemi. Za humny byly vysázeny voňavé ovocné sady. Obyvatelé vesničky však nezůstali dlouho spokojeni a postupně toužili po stále větším přepychu a bohatství. Draze se oblékali, hojně jedli a pili. Každý se začal starat hlavně sám o sebe. Kamenitá pole už nebylo třeba obdělávat a vše potřebné se dalo obstarat penězi. Dokonce i milého Matěje a jeho nejbližší přepych změnil.

Staříčský Jakub se jednoho dne vracel ze svého dalekého putování zpět přes vesnici, kde chtěl znovu pozdravit staré známé. Nebýt zdejších návesních rybníků, Radostín by skoro nepoznal. Zaklepal u Matějova nového domu na okno, ale jeho přítomnosti si nikdo nevšiml. V okamžiku, kdy o sobě dal vědět potřetí, poslal chalupníkův synek na potulného starce psa. Náhle se zvedl prudký vítr. Přihnal bouři, jakou zde nikdo nepamatoval. Pršelo tenkrát tak dlouho, až se všechny šachty ke stříbrnému pokladu navěky zalily blátem a vodou. Po této události lidem nezbyvalo, než začít zase pilně hospodařit, sice s velkou námahou, ale s dřívější chutí a láskou. Ve sklepech nejstarších radostínských chalup nalezneme studánky naplněné až po vrchní okraj pramenitou vodou.

Loupežníci ze Štířího dolu

S tajemstvím hlubokého údolí se strmými zalesněnými svahy, pod kterými se mezi rybníky Malé Dářko a Řeka klikatí chladná voda Štírového potoka, je spojeno několik pověstí. Většinou vyprávějí o starých zapomenutých chodbách a jeskyních, vyhloubených v opukové skále, o pečlivě uschovaných pokladech a kouzelných štírech, racích, ještěrkách, mlocích, čolcích a hadech, kteří vstup do podzemí hlídají.

Jedna z takových pověstí hovoří o tom, jak se ve Štířím dole v dávných časech zabydlela tlupa loupežníků, která odsud přepadávala formanské vozy, bohaté kupce, trhovce, vandrující tovaryše a poutníky, cestující přes Krucemburk a Vojnův Městec směrem na Moravu nebo z Moravy do Čech. Ke starobylé zemské stezce dokonce vedla ze Štířího dolu dlouhá podzemní chodba, jež obávaným lapkům umožňovala s uloupenou kořistí rychle a beze stop zmizet do nitra zdejších kopců.

Když už si ožebračení lidé začali stěžovat u samotného krále, byla do tmavých hvozďů vyslána družina statných bojovníků, aby loupežníky jednou provždy pobila. Ozbrojenci se na noc usadili ve vojnoměstecké tvrzi a hned druhý den začali s prohledáváním těžko přístupného lesnatého okolí. Voják, který tehdy procházel mělkým korytem Štírového potoka, byl od ostražitých lapků v nejužším místě rokle přepaden a zajat.

Poté, co ho lupiči dovlekli před svého vůdce, stalo se, co by nikdo nečekal. Přemožený muž poznal ve veliteli loupežníků bývalého spolubojovníka a ztraceného druha. A tak byl zachráněn od nejhoršího.

Pod slibem věrnosti tlupě zůstal na živu a lapkové ho přijali mezi sebe. Ráno se všichni společně vydali na obhlídku k zemské stezce. Voják se však ve vhodnou chvíli oddělil a na loupežníky upozornil nedaleko shromážděnou městeckou posádku. Nastalo krvavé střetnutí, při němž byli zradou zaskočení lapkové zamořováni. Přežít se prý podařilo jen jedinému. Voják totiž oplatil svému dávnému příteli jeho dobrou vůli a pomohl zraněnému

vůdci loupežníků s útekem do hlubockých lesů. Co s ním bylo dál, nikdo nepamatuje. Je zřejmé, že už si naloupené bohatství ze Štířího dolu nikdy nevyzvedl a to tak stále čeká na svého objevitele.

O kouzelném stříbrňáku

Na dohled od dodnes živoucí, ale staletími již zcela duté, staříčké lípy žila v jedné ze škrdlovických chalup marnotratná Pepina. Pohledná černovláška byla provdaná za vysloužilého vojáka Martina, který se před lety vrátil z vleklých válek proti Turkům. Ačkoliv měla rodina před okny jen malou oplocenou zahrádku a za vsí u lesa úzké políčko, dobře se jí dařilo. Odněkud z da-

lekých východních krajů si totiž Martin přivezl kouzelný stříbrňák, jenž měl tu neuvěřitelnou vlastnost, že jakmile byl za něco utracen, tak se peníz obratem vrátil do majitelova měšce. Vysloužilec o záhadné minci přede všemi raději mlčel a o kouzlu nevěděla ani Martinova žena.

Pepina se jedné soboty rozhodla navštívit vyhlášený jarmark v Novém Městě. Ještě před svítáním proto běžela za sousedem truhlářem, který se na výroční trh chystal a již připravoval koně na zápřah. Poprosila ho, aby ji vzal s sebou. V tom si však uvědomila, že u sebe nemá žádné peníze a těch krásných věcí co na jarmarku uvidí! Přece se nejede jen dívat! Utíkala zpátky do chalupy a manželovi, jenž dosud pospával, nepozorovaně vytáhla z měšce stříbrňák. Tiše jako myška zavřela domovní dveře a už si to seděla na naloženém povoze.

Novoměstský jarmark překypoval všelijakým zbožím, ale Pepinu uchvátily jemné krajky, barevné korále a hlavně překrásné šátky. Rozhodla se, že si za Martinovu minci koupí ten nejhezčí, manželovi vybere fajfku a dětem přiveze sladkoučké cukroví a zdobené perníčky. Sotva ale zaplatila za šátek, stal se zázrak! V taštičce totiž nahmatala svůj právě utracený stříbrňák. Pepina výskla radostí a ihned se vrátila ke stánku s šátky. Kouzlo se znovu opakovalo. A jak tak chodila od trhovce k trhovci a nakoupené zboží už sotva nesla, všimla si jí stará cikánka a nabídla jí roztomilé náušničky. Pepina samozřejmě neodolala. Cikánka do stříbrné mince nejprve kousla, aby se přesvědčila, že je pravá, a poté radostné ženě předala blýskavý šperk. Kouzlo se ale kousnutím do stříbrňáku zlomilo a peníz se už tentokrát ke své poslední majitelce nevrátil a zůstal u staré cikánky.

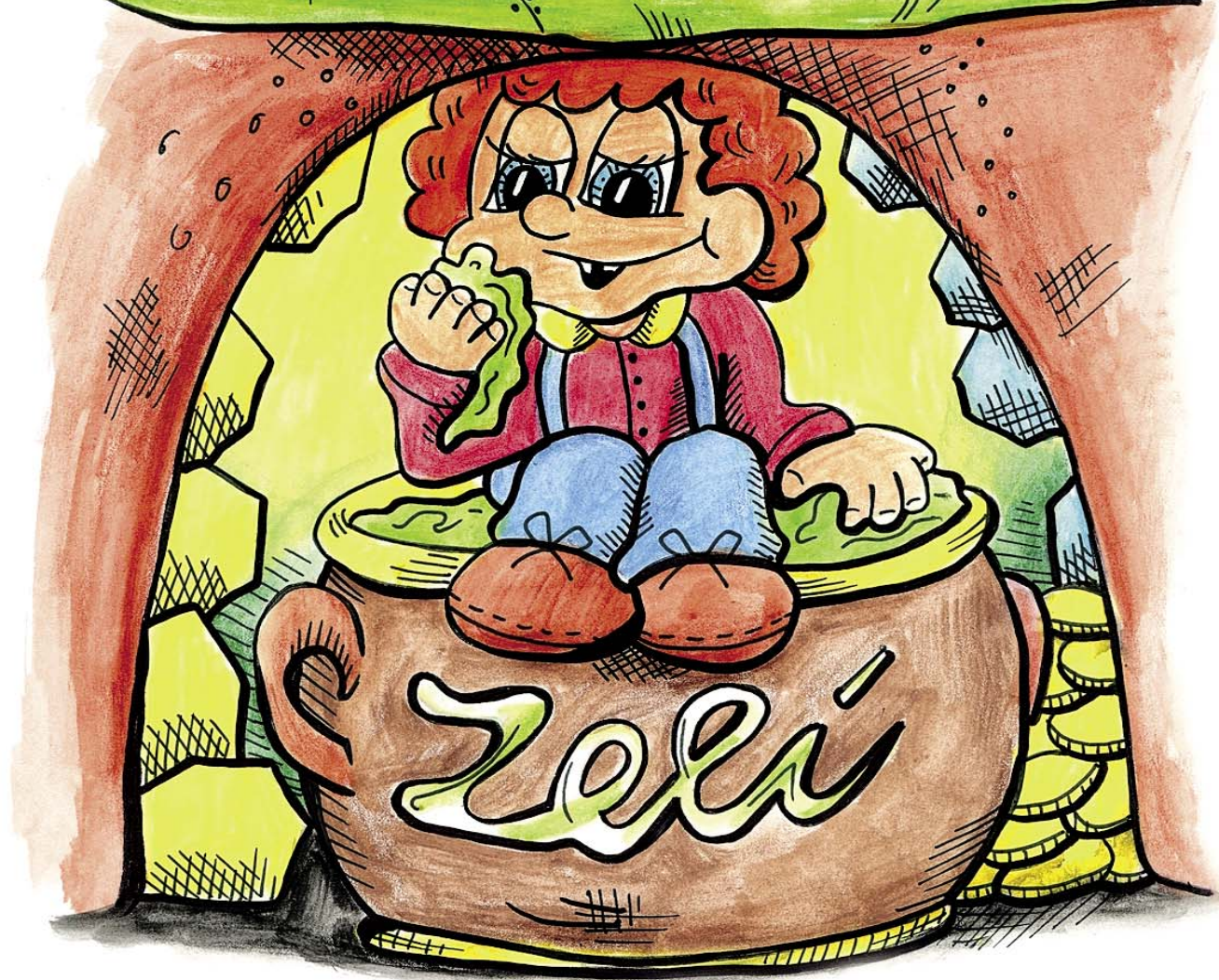
To byla pohroma, když Pepina dorazila domů a nadšeně Martinovi vyprávěla, kolik toho na jarmarku získala za jednu malou minci. Ani fajfka ho neobměkčila. Když bývalý voják zjistil, že je stříbrňák nenávratně pryč, začal klít, vzal hůl a dal své marnotratné ženě takový výprask, jaký se na rázného husara sluší a patří.

Stríbrná studánka

Při úpatí Žákovy hory nalezneme studánku, které se říká stříbrná. Pocestným nabízí výbornou vodu a je opředená nejedním tajemstvím. Lidé věří, že studánka ukrývá vchod do podzemí. Jednou za rok, na Velký pátek, se voda ztratí a odkryje prý tajemný poklad.

Je tomu již dávno, bylo to právě na Velký pátek, co se po celodenní práci jeden z místních dřevařů zastavil u studánky napít. Jaké však bylo jeho zklamání, když namísto pramene uviděl

vchod do podzemí. Nejprve nahlížel a pak opatrně vešel dovnitř. Všude se trpytily drahokamy, vzácné šperky a truhly překypovaly zlaťáky.

„Zlatem a drahokamy žízeň nezaženu,“ pomyslel si Kuba a začal se poohlížet po něčem, čím by alespoň trochu zavlažil vyschlý krk. V rohu stál veliký sud s kysaným zelím, a tak utrmácený dřevorubec nabíral plné hrsti lahodné pochoutky. Zlata si nevšímal. Těšil se domů za svou ženou a malým synkem. Na cestu si nacpal ještě trochu zeli do kapes a pospíchal do chaloupky.

Doma hned zatepla vyprávěl manželce svoji příhodu. Jakmile ji dokončil, žena se do něho zhurta pustila: „Zelí si všímáš! A na peníze nemyslíš!“

Kuba ji chtěl uchlácholit a nabídl jí k ochutnání zbytek zeli z kapsy. Místo něj však vysypal hrst stříbrných mincí. Žena ani chvilku nezaváhala, oblékla se, popadla malého synka a vyrazila k Žákově hoře napravit to, co manžel pokazil.

Sklepení bylo pořád otevřené a z lesku zlata až oči přecházely. Vešla dovnitř, posadila dítě na sud se zelím a začala nabírat poklady do zástěry. Když byla zástěra plná, vyběhla ven a vše pečlivě vysypala do připraveného šátku. Zdálo se jí, že se do šátku vejde více pokladů, a tak běžela do sklepa ještě dvakrát. Jakmile vyklepla ze zástěry poslední minci, skála se za jejími zády s rachotem zavřela. Znova se na tom místě objevila studánka a vyděšená žena viděla jen svůj obraz na hladině. Po sklepení nebylo ani památky.

Celý rok chodili s manželem ke skále, plakali a prosili horu, aby jim milovaného synáčka vrátila.

Až po roce na Velký pátek našli sklep otevřený. Žena vzlouzla dovnitř, pokladů si nevšímal a běžel pro své děťátko. Chlapec seděl na sudu se zelím, jako by ho tam posadila před chvílí. Vzala ho do náručí a vzběhla ven. S mohutným hřmotem se hora opět zavřela a studánka se naplnila stříbřitou vodou. Šťastná rodina běžel domů a na zlato si už žena ani nevzpomněla. Moc dobře věděla, že největším pokladem na světě je jejich synek.

O cikhájském zvonku

Vesnička Cikháj, sevřená kolem dokola hustými lesy, bývala na celém žďárském panství proslavená věhlasnými hony, které obvykle trvaly dva až tři dny. Starý cikhájský dvůr v těchto vzácných chvílích ožíval do své někdejší vážnosti a krásy. Vše bývalo čistě upravené a nazdobené, neboť po hlavním celodenním lovu následovala pro všechny zúčastněné střelce bohatá hostina.

Pečlivá jemnostpaní polesná a její děvčata připravovaly hned několik vybraných jídel. Následující den býval zpravidla vyhrazen střelbě do terčů, na níž večer navázala taneční zábava, při které muzikanti vyhrávali až do brzkých ranních hodin.

Při jednom z posledních honů v roce se postaral o náležitý rozruch bohatý světnovský mlynář Beran. Nimrod to byl sice zkušený, vždy oblečený podle poslední módy, ale jakmile se svými kamarády přisedl ke kořalce, ztrácel nad sebou veškerou kontrolu. Pro tentokrát se k obveselení bujaré pánské společnosti rozhodl předběhnout večerní klekání cikhájské zvoničky. Ačkoliv byl Beran staršími a váženějšími hosty zavčas napomenut, aby si lehkovážně nezahrával se svěceným zvonem, neposlechl. Chtěl společnosti dokázat, že on je přece ten nejlepší střelec. Opustil s hloučkem zvědavců hostinu, zamířil a na velkou vzdálenost skutečně trefil srdce zdejšího zvonku. Ozvalo se lehké zacinknutí, jako by byl zraněn kulkou, a zvonek oněměl. Marně se Beran snažil hosty rozesmát. Polesný byl rozhněvaný a raději odešel do sednice. Také ostatní se od stolu vytráceli a rozjížděli domů. Po této události bylo na Cikháji smutno. Bolavý zvonek se zraněným srdcem jen chraptivým hlasem z posledních sil oznamoval klekání.

Přesně rok po té smutné události pracoval polesný na zahradě. Najednou slyší v neobvyklou hodinu opět stříbrný hlas cikhájského zvonku. Ze samého leknutí jej napadla jen jedna myšlenka: „Něco se stalo s Beranem!“

A opravdu, za chvíli přišel posel ze Světnova a oznamoval, že mlynář vydechl svou vzpurnou duši.

Čertův kámen

V lesích severozápadně od vesničky Cikháj se nad stromy tyčí skalnatý vrchol Tisůvka, přezdívaný místními lidmi Čertův kámen. Zatímco první pojmenování upamatovává na kdysi hojný výskyt tmavě zelených jehličnatých tisů v okolí skály, ke druhému názvu se vypráví pověst o nevydařené stavbě kostela v ne-daleké vsi Světnov.

Když se Světnovští před mnoha staletími rozhodli pro zbudování důstojného svatostánku, vypomáhala při této významné události doslova celá obec. Sedláci na čas zanechali prací na svých hospodářstvích a začali do vsi na Řádkův kopeček navážet velké hromady kamení, sesbíraných po lese a na poli. Kdo neměl vlastní povoz s potahem, pustil se do výkopu vyznačeného obvodu základů nebo přinášel potřebné dřevo na lešení. Práce by šla jistě dobře od ruky, kdyby místní v tom obrovském zápalu počkali na příjezd zkušeného zednického mistra ze žďárského kláštera. A co horšího? Úplně zapomněli na slavnostní požehnání a stavbu kostela si pyšně zahájili sami.

Jaké bylo jejich překvapení, když ráno přišli k rozestavěnému dílu a všechen kámen byl pryč. Dokonce ani po výkopech širokých základů nebylo v zemi památky! Nikdo tehdy netušil, kde nashromážděný materiál skončil, všichni ale věděli, že běžný smrtelník by takovou věc za jedinou noc nikdy nestihl. Až vyděšení uhlíři, vracející se narychlo z lesa, přinesli Světnovským těžko uvěřitelnou zprávu, že na samém vrcholu jednoho z kopců vyrostla nová skála. Vystavěl ji tam čert, který získal stavební materiál na kostel do své moci.

Od té doby, když se v obci pod Čertovým kamenem něco stavělo nebo opravovalo, nikdo už si před zahájením stavby nedovolil opomenout větu: „Pán Bůh rač nám naši práci požehnat.“

O divých ženách

Severozápadně od vesnice Vysoké obývaly v dávných dobách tamní Černý les rozpustilé víly divoženky. Své věčně pocuchané a omamně vonící dlouhé vlasy prý nejraději přizdobovaly velkými listy kapradin, výhonky jeleního skoku a květy blatouchu nebo durmanu. V ouškách a na krku nosívaly drobné šperky z plodů tisu, lýkovce a vraního oka. Ze všeho nejraději tančily

po setmění kolem mohutných kmenů starých buků. Oči jim při tom zářily radostí jako malá modrozelená světélka. Divé ženy však neznaly lidskou lásku, a tak mnoho mladých mužů, kteří se okouzlení ocitli v jejich blízkosti, z prosté dívčí lehkovážnosti utancovaly k smrti. Když se pak k večeru u Vysokého objevily červánky na obloze, říkávalo se mezi sousedy: „To zas divoké ženky nějakou zbloudilou duší roztrhaly a nebe pokropily krví!“

Nedaleko obávaného tmavého hvozdu šel jednou orat pole sel-ský synek Hájek z Počítek. Divoženkám se urostlý mládenec tuze líbil. Marné bylo doma napomínání, aby byl nejpozději do klekání s prací hotov a déle se v těchto vzdálených a opuštěných místech nezdržoval. Už padala tma, když mladík teprve doorá-val poslední úvrať, ale nehezky ji tentokrát zakulatil. Koně se mu totiž náhle polekali a vyškubli ze sevření. Než je mohl Hájek strhnout zpět k sobě, něžné bělostné prsty mu opratě lehce vy-táhly z rukou a nic netušící sedlák se ocitnul v kruhu smějících se dívek. Poté, co si ho za veselého pozpěvování odvedly do hlou-bi lesa, spustila se z korun vysokých stromů čarovná muzika. Hejkalové s žabími hlavami a výřimi růžky hráli tak podmanivě a krásně, že se i kořeny staletých buků rozechvěly a vlnily jako šedaví hadi.

Divé ženy nevinného hochy točily v kruhu tak dlouho, až se mu nohy v kolenou podlamovaly a mysl přestávala sloužit. Ve chvíli, kdy vysílením padl na zem, začalo bláznivé a divoké přetahová-ní o jeho bezvládné tělo. Z posledních sil tehdy zvolal: „Prosím, ušetřete mě! Pozítří se budu ženit a má nevěsta by se kvůli mé smrti utrápila žalem!“ Všechny divoženky se tomu bezcitně smá-ly, až na nejmladší vílu se smutnýma zelenýma očima. „Nemá-

me právo roztrhati mládence, když pro něho doma pláče dívka. Přineste mu raději svatební koláčky a nechte ho odejít!“ zvolala hlasitě na své starší sestry.

Divoženky se skutečně slitovaly a pro jednu zanechaly krutých hrátek. Po chvíli odkudsi přiběhl hejkal s ještě teplými koláči, pečlivě zabalenými do listů leknínu. „Zde máš svatební dar, řekla přísně nejstarší z lesních víl, ale pamatuj, že jediný koláč nesmí nikdo nožem rozkrojit!“ V tu ránu divá žena i s ostatními družkami zmizela.

Radostné bylo Hájkovo setkání s rodiči a milovanou snoubenkou, dokud mládenec neochutnal koláče. Jakživ lepší nejedl! Chystala se svatba, ale selský hoch se z ničeho netěšil. Myšlenkami ho to táhlo zpět do Černého lesa ke křehké víle, která mu zachránila život a jež měla tak krásné oči! Budoucí nevěsta se velmi trápila, a tak poprosila o radu staříčké tetky z Vysokého. Když si k milému znovu přisedla a pomalu natahovala ruku k misce se začarovanými koláči, pověděl jí mladík starostlivě: „Hlavně je nesmíš krájet nožem, pouze trhat!“ Jen to mladý Hájek dořekl, dívka mísu popadla a ostrým nožem ve chvílce překrojila zbývající koláče. Kouzlo lstivé divoženky tím bylo zlomeno a blouznící mládenec se vrátil k životu i ke své pravé lásce.

Vlčí jámy aneb Jak klarinetista hrál vlkovi

Hluboké černé lesy fryšavských kopců ukrývají podnes svá starodávná tajemství. Mnoho znavených tuláků, opozdílců, zbloudilých poutníků a věčně spěchajících formanů s koňmi si jimi zkracovalo za soumraku cestu. Mnoho z nich už nikdo nikdy neviděl. Říkávalo se, že v lesích sídlí obávaná loupežnická tlupa, která přes den spí a v noci vyhlíží své nešťastné oběti. Fryšavští však dobře věděli, že pánem zdejších lesů nejsou zákešní lapkové, ale smečky divokých a neustále hladových vlků. Lidé tu proti nim po staletí lícili důmysl-

né pasti – vlčí jámy. Byly to do země vykopané díry, zakryté na povrchu chvojm a mechem. Na dno jámy se pokládala návnada, obvykle kousek čerstvého masa nebo uhynulé zvíře. Vlci maso cítili a v noci se za jeho pachem vydávali. Dřevorubci a místní lidé o nastražených dírách věděli, přesto se čas od času stávalo, že vlčí jáma pohltila nepozorného člověka nebo dítě.

Jednou byla na Fryšavě v hospodě muzika a bylo pořádně veselo. Po půlnoci muzikanti zahráli poslední kousek a začali sklízet. Sice je starý hostinský přemlouval, aby na noc raději zůstali u něho, že jim na slámě připraví královské spaní, ale nebylo to nic platné. Jejich přesvědčení nezlomila ani silná kořalka. Rozloučili se a vyhrávajíc své nejmilejší melodie opouštěli vesnici. Dokonce ani nezpozorovali, že jim chybí klarinetista. Ten se totiž v hospodě zapovídal a s rozjařenou společností se jen velmi těžko loučil. Když vycházel k domovu, z dálky slyšel už jen slábnoucí zpěv svých kamarádů. „Chlapci moji, počkejte na mě!“ volal za nimi. Ti už ale byli bůhví kde.

Cesta javorovou alejí zpočátku rychle ubíhala. Měsíc svítil do kroku, a tak se šlo klarinetistovi docela příjemně. Čím více se však blížil k obávanému lesu, měsíční svit byl slabší a slabší, až ho docela pohltily mraky. V lese pak nastala úplná tma. Jen stěží rozeznával okraje křivolaké pěšiny. Po chvíli začal zakopávat o silné kořeny, tu a tam roztroušené kameny a mladé stromky. Pěšina dočista zmizela. Uvědomil si, že zabloudil. Udělal ještě několik kroků vpřed, ale v tu chvíli jako by se pod ním propadla zem. Spadl do jedné z vykovaných vlčích jam.

Celý vylekaný se opatrně postavil na nohy a začal kolem sebe nahmatávat svůj milovaný nástroj. Klarinet ležel jen kousek od něho. Byl šťastný, že v té díře alespoň nebude sám. Jak rád si nyní zkrá-

tí dlouhé čekání na své vysvobození hudbou! Mraky mezitím zvolna ustupovaly a poodkrývaly ztracený měsíc. Mladík už přikládal klarinet ke rtům, když v tom zaslechl hrozivé vrčení z protějšího rohu. Jáma už hostila jednoho nedobrovolného obyvatele z předchozího dne. Tmou probleskly divoké oči podrážděné a vyrušené šelmy. Naježený vlk znovu hluboce zavrčel, vycenil tesáky a chystal se ke skoku. Ubohý klarinetista strachy ani nedýchal. Kromě klarinetu u sebe neměl nic, čím by se mohl bránit. „Tak si alespoň naposledy zahraju,“ povídá si nakonec. A jak řekl, tak učinil.

Hlubokými lesy se začaly linout dojmavé tóny, které roztesknily i samotného vlka. K smutné melodii se náhle přidalo tesklivé vlčí vytí. Podivná píseň se nesla přes les a louku až k Fryšavě. Ještě ale byla noc a lidé vyspávali bujarou zábavu, nikdo nic neslyšel. Muzikant se neopovažoval přestat, a tak hrál a hrál, i když už začínalo svítat. Zvuku klarinetu doprovázeného vlčím vytím si povšimli až lidé jdoucí ráno na mši. Odvážnější z nich pak našli hudebníka a šelmu uvězněné ve společné vlčí jámě. Než do lesa doběhl přivolaný hajný, vyčerpané a vytím usoužené zvíře zemřelo. Zachráněného mladíka pak lidé vytáhli za velkého jásootu ven.

Od té doby se už klarinetista při návratu domů nikdy neodděloval od svých druhů a hudební nástroj, který mu kdysi zachránil život, opatroval s velkou úctou a péčí.

A vlčí jámy? Ty ještě dlouho poté chránily lidská obydlí a hospodářství před nevítanou návštěvou z lesa. Pokud se vydáte do Chráněné krajinné oblasti Žďárských vrchů, možná jejich pozůstatky ještě někde naleznete. Vlčí jámy bývaly také v blízkosti obcí Sklené, Vysoké, Počítky a Stržanov. Dodnes se těmto místům říká U vlčích jam.

Světýlko štěstí

Pod vysokými skalisky, kterým lidé říkají Dráteničky nebo také Drátenická skála, se ve svahu táhlého kopce rozprostírá malebná horská obec Blatiny. Povídá se, že se tu ve stráni mezi chalupami zjevuje v podvečer posledního dne v roce malé kouzelné světýlko. Vyvoleného člověka s poctivým srdcem prý dovede ke štěstí, kdežto člověka hamižného a zlého k vlastní záhubě.

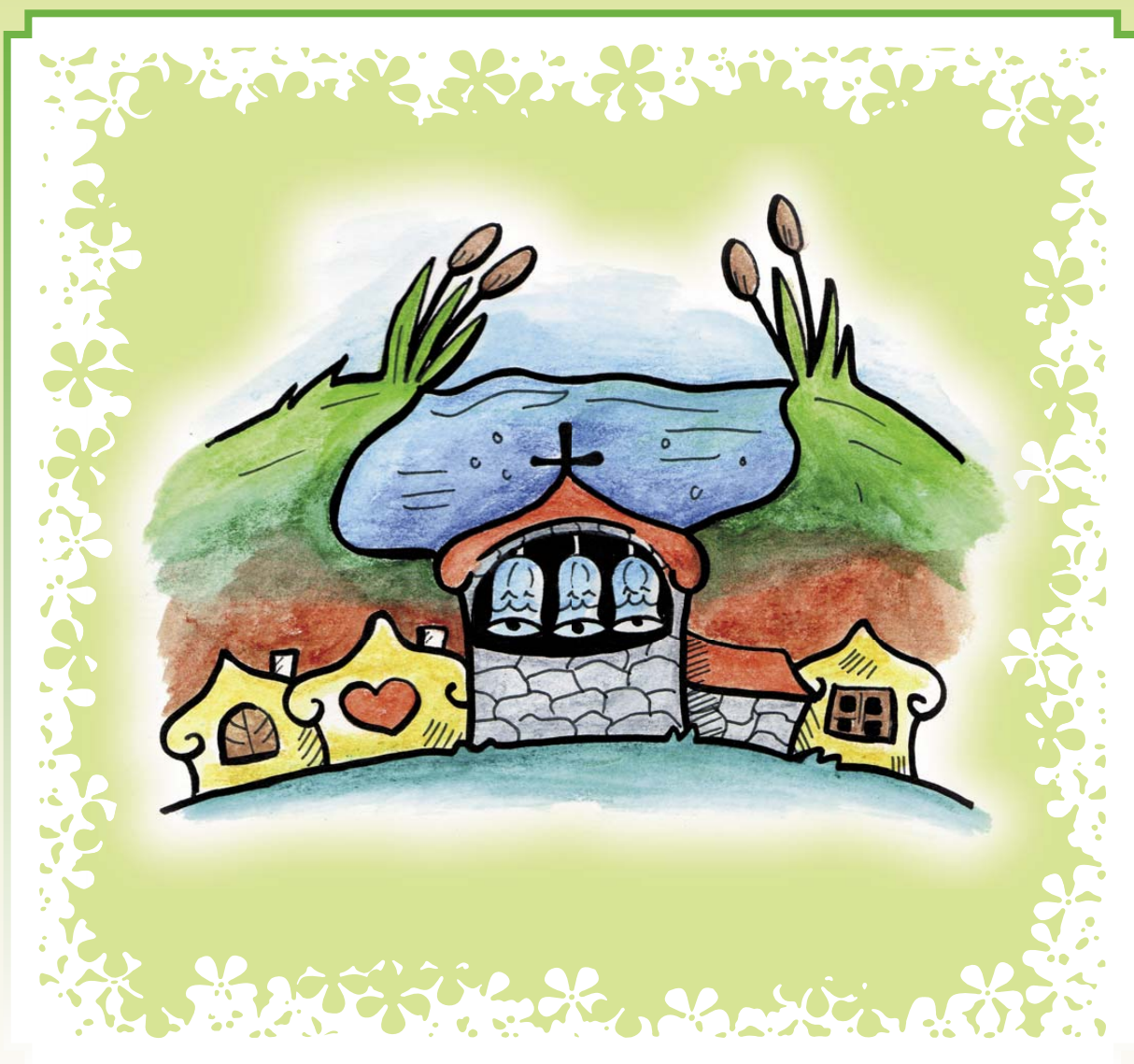
Byl zrovna mrazivý konec prosince, když se v Blatinách objevil chudičký nádeník z nedalekých Milov. Jakoubek si přišel do vesnice vyprosit kousek chleba pro své hladové děti a stonající manželku. Celý znavený najednou spatřil na kopci u Dráteniček oslnivé světlo. Vydal se zvědavě za ním. Dovedlo ho až k odvrácené stěně skály, jež se před ním náhle rozzářila jako do běla rozžhavené železo v kovářské výhni.

„Bože, to je ale nádhera! Kdyby ten zázrak viděla žena s dětmi, to by se jim určitě tuze líbilo. U srdce by je ta jasná záře zahřála a hned by u nás v chaloupce bylo veseleji!“ povzdechl si v duchu Jakub a už se chtěl obrátit nazpět do vesnice. Jaké to však bylo překvapení, když zjistil, že kameny neprobarvilo zapadající slunce, ale že se doopravdy proměnily v ryzí zlato! Jakoubek ihned pomyslel na zajištění své početné rodiny, ale také na obdarování ostatních chudých sousedů. Sesbíral zlaté kamínky do nůše na zádech a zamířil s drahocenným pokladem k domovu. V Milovech pak doopravdy splnil, co si u Drátenické skály předsevzal. A že rozdal radost a úsměvy i jiným, usadilo se v jeho chaloupce od té doby štěstí i dobrá nálada.

Naopak v jednom z blatinských domů bydlel kdysi se svou matkou starý mládenec Bojda Krška, který si rok co rok s příchodem zimy nepřál nic jiného, než aby konečně zahlédl pověstné světýlko štěstí a po zbytek života se měl dobře. O posledním dni v roce už od oběda vysedával za oknem světnice nebo nedočkavě slídl za humny okolních chalup. Jakmile v dálce nad Samotínem zahlédl nějaké světlo nebo jen nepatrný záblesk, hned za ním běžel se saněmi a plátěnými pytli. Domkář Bojda sice nikdy nikomu ze své vůle s ničím nepomohl, nikdy se na nikoho

mile neusmál a chudé koledníky a žebráky vyháněl od stavení se slovy „Sám mám málo!“, přesto i takoví lidé mají mít možnost polepšit se a nalézt svoji cestu ke štěstí. A tak se stalo, že Bojda v ten den skutečně uviděl ve sněhu kouzelné světýlko, o kterém kdysi slýchal od starých tetek. To ho přivedlo až nahoru ke Dráteničkám, kde proměnilo kus rozpukané stěny ve zlato. Udivený domkář neskryval nadšení a okamžitě započal s odlamováním zlatého kamene od skalního masivu. Pytle však nenasytnému Bojdovi brzy nestačily a saně se mu pro změnu pod tíhou zlata rozlomily v půli. Větší část získaného pokladu tedy domkář zahrabal do sněhu, aby si ho po dobu jeho nepřítomnosti nikdo nevšiml, a s lehčím dílem se začal plahočit závějemí domů. „Postavím si statek z kamene a budu si v něm žít jako pán!“ honilo se lakomcovi v rozvášněné hlavě. Ale s každým krokem byl pytel se zlatem lehčí a lehčí, zato v srdci jako by se mu usazovala těžko představitelná tíha. Jakmile Bojda překročil práh chalupy, zbytky zlata se přeměnily v led a ve vyhřáté světnici rychle roztály. Také u Dráteniček už objevil pouze pytle naplněné zledovatělým sněhem.

A tak jediné, co domkářovi od toho dne až do smrti zůstalo, bylo jeho kamenné a chladné srdce. Na svět zahořklý starý mládenec tak promarnil poslední šanci, aby si ho lidé z Blatin pro něco ušlechtilého vážili a měli ho rádi.

O stříbrných zvonech

Poblíž Fryšavy se nachází velký rybník zvaný Medlov. Dle pověsti stávalo kdysi na jeho místě významné hornické město stejného jména. Původně to snad byla jen malá horská osada u lesa, která se ale díky rozsáhlým nálezům stříbra rychle rozrůstala a bohatla, až její movití obyvatelé zatoužili i po městských výsadách a právech. Horníci v tuto dobu nechali uprostřed

prostorného rynku postavit kamenný kostel s vysokou věží a do jejích zdí umístili čtyři nádherné stříbrné zvony, odlité zkušeným konvářským* mistrem z místní rudy. Ty bohužel brzy bývaly to jediné, co si ještě v obci zachovávalo jasný a ničím neposkvrněný zvuk. Přemíra bohatství totiž zdejší obyvatele zkazila na jejich charakterech. Jejich srdce otupěla a mysl ovládla pýcha, lakomství a touha po stále větším a větším hromadění peněz. Jednoho dne dorostla zpupnost a zákeřnost Medlovských svého vrcholu a dostavil se spravedlivý trest. Okolní lesy a kopce se v celém kraji mocně zachvěly a marnivé město se i s hříšnými obyvateli propadlo do země. Zbyla po něm jen rozsáhlá mělká prohlubeň, kterou pak lidé využili na rybník.

Bylo zrovna nedlouho po výlovu, když jeden fryšavský čeledín vyháněl směrem k Medlovu stádo vepřů na pastvu. Jedno z prasat se mu tenkrát zaběhlo až k vypuštěnému rybníku, kde si po určitou dobu bezstarostně a nerušeně pobíhalo po blátivém kamenitém dnu. Když ho pasáček přiběhl od rybníka odehnat, aby mu v bahně neuvízlo, našel v rozrytém blátě cosi oblého a mohutného. Byl to okraj zvonu!

Fryšava byla rázem na nohách a nikdo z přítomných nevěřil svým očím. Sedláci s koňmi do večera vytáhli ze dna rybníka čtyři nepoškozené stříbrné zvony! Hned druhý den je Fryšavští naložili na vozy a za velké slávy převezli na panství do Nového Města na Moravě. Zde byly zavěšeny do věže kostela svaté Kunhuty a jejich čistý hlas i drahocenné zpracování bylo nejen chloubou města, ale i všech sousedních obcí. Povídalo se o tom široko daleko. Každý chtěl ten krásný zvuk slyšet.

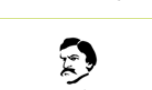
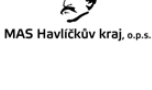
Jednou prý dokonce přijeli do Nového Města i samotní konšelé z královské Jihlavy, aby zdejší radní přesvědčili o výhodném odprodeji cenných zvonů. Jednání ovšem rychle skončilo a Jihlavští z města odjeli s nepořízenou.

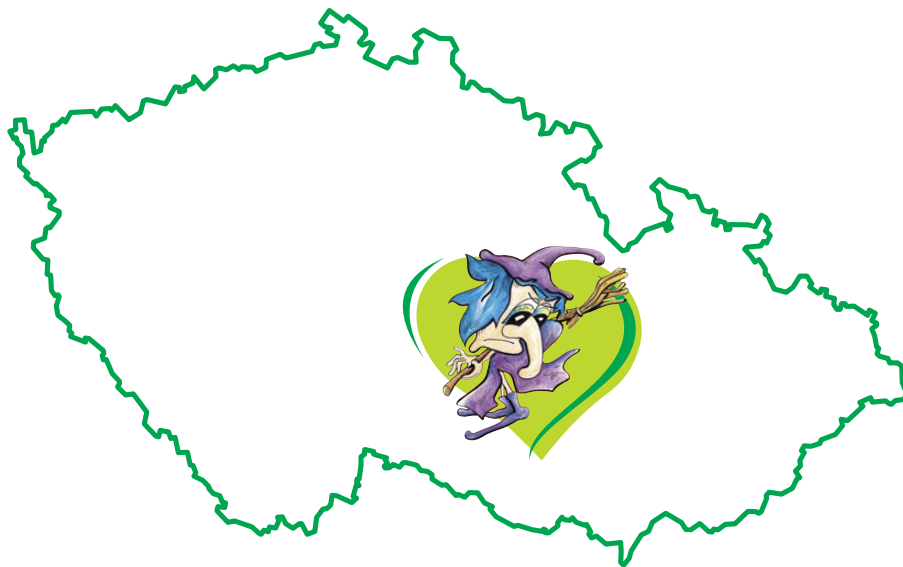
Když se v Novém Městě na náměstí konal za několik dní poté hojně navštívený výroční trh, začalo město přesně v pravé poledne z několika stran nečekaně hořet. Zhoubný požár se tehdy velmi rychle šířil a zachvátil i kostel na rynku. Všechny čtyři stříbrné medlovské zvony se v tom nesnesitelném žáru beze zbytku roztavily. Mezi lidmi se ještě dlouho vyprávělo, že oheň nechali založit zklamaní a uražení Jihlavané.

* konvář znamená cínař nebo také zvonař

Obsah:

Název pověsti	str.	Obec	Území místní akční skupiny
Milovské Perničky	2	Křižánky	 MAS Havlíčkův kraj, o.p.s.
O zakopané cikánce	6	Herálec	 MAS Havlíčkův kraj, o.p.s.
Ohnivý muž	10	Vortová	 MAS Hlinecko
O putování řeky Svratky	14	Svratka	 MAS Havlíčkův kraj, o.p.s.
Čerti na Karlštejně	18	Svratouch	 MAS Havlíčkův kraj, o.p.s.
O jasanu s nejdelšími kořeny na světě	22	Krouna (Františky)	 MAS Hlinecko
O původu krounského kostela	26	Krouna	 MAS Hlinecko
Dědeček a bludičky	30	Kladno	 MAS Hlinecko
Čarodějnice a lakomá selka	34	Dědová	 MAS Hlinecko
Jak sedlák Matěj přechytračil císaře	38	Jeníkov	 MAS Hlinecko
Vodník a selka	42	Vojtěchov	 MAS Hlinecko
Jak lesní žínka napravila lakomou selku	46	Raná	 MAS Hlinecko
O hrnčíři Jakubovi	50	Hlinsko	 MAS Hlinecko
Jak Mařenka přišla ke kouzelnému sklíčku	54	Hlinsko (Blatno)	 MAS Hlinecko
Vítanovský křížek	58	Vítanov	 MAS Hlinecko
Jak Veselý Kopec přišel ke svému jménu	62	Vysočina (Veselý Kopec)	 MAS Hlinecko
Jak chtěl čert zabránit stavbě kostela	66	Vysočina (Rváčov)	 MAS Hlinecko

Jak měli v Kamenici kýchající most	70	Trhová Kamenice	
○ vzniku lípeckého kostela	74	Trhová Kamenice (Polom)	
○ strašidlech všeradovských	78	Všeradov	
○ vzpouře na panství	82	Ždírec nad Doubravou (Nový Studenec)	
Pověst o skřítkovi	86	Krucemburk	
○ Jitce a Údolenovi	90	Oudoleň	
Poustevníková studánka	94	Havlíčková Borová	
○ hormistru Hanušovi na Peperku	98	Velká Losenice - Sázava (vrch Peperek)	
○ stavbě nového kostela	102	Nové Veselí	
○ zatopeném pokladu	106	Radostín	
Loupežníci ze Štířího dolu	110	Krucemburk (Hluboká)	
○ kouzelném stříbrňáku	114	Škrdlovice	
Stříbrná studánka	118	Cikháj (vrch Žákova hora)	
○ cikhájském zvonku	122	Cikháj	
Čertův kámen	126	Světnov	
○ divých ženách	130	Vysoké	
Vlčí jámy aneb jak klarinetista hrál vlkovi	134	Fryšava pod Žákovou horou	
Světýlko štěstí	138	Sněžné (Blatiny, Milovy)	
○ stříbrných zvonech	142	Sněžné (rybník Medlov)	

O projektu

Záměrem projektu je přiblížit návštěvníkům, turistům a samotným občanům území CHKO Žďárské vrchy, kterému je přezdíváno „Zelené srdce Česka“. Kniha pověstí, pohádek a tradovaných příběhů z regionu Žďárských vrchů zavede zejména dětské čtenáře na mnohá zajímavá a tajemná místa. Zapojením rodičů a dětí do velké putovní hry „**Poznejte zelené srdce Česka**“ chceme motivovat rodiny k hlubšímu poznávání regionu Žďárských vrchů.

Pro zpracování pověstí a pohádek byly použity více nebo méně známé příběhy, tradované v oblasti Žďárských vrchů.

K inspiraci sloužily archivy jednotlivých obcí, záznamy již literárně převyprávěných pověstí z minulého století, ale i příběhy odposlouchané pamětníky nebo jen historická fakta. V našich pohádkách a pověstech tedy nehledejte vždy pravdivý příběh a nechte se nést na vlně barevného snění.

Pověsti a pohádky z území Místní akční skupiny Havlíčkův kraj převyprávěl Jiří Slavík
Pověsti a pohádky z území Místní akční skupiny Hlinecko převyprávěla Tereza Ondráčková
Ilustrovala Iva Hauptmanová
Grafickou přípravu a tisk zajistila Grafies, a.s.
Vydáno v roce 2015

Projekt „Poznejte zelené srdce Česka“

je spolufinancován Evropskou unií z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova
v rámci osy IV LEADER, opatření IV. 2.1 Realizace projektů spolupráce
Programu rozvoje venkova ČR

MAS Havlíčkův kraj, o.p.s.

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova: Evropa investuje do venkovských oblastí